

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den kapitein der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

VERHAAL

VAN DEN

PALEMBANGSCHEN OORLOG

VAN 1819—1821,

DOOR

A. MEIS,

Kapitein-Adjutant bij den Generaal-Majoor, Kommandant van het Nederlandsch Oost-Indische leger.

(*Vervolg van n°. 6.*)

Den 50sten October nam de aftogt een aanvang, den 5den en 4den November bereikten de schepen de mond van de *Soensang*.

Ware het eskader door de in het verhaal aangevoerde redenen, niet zoolang voor de bank opgehouden geworden, dan zoude men de verdedigingswerken van den Sultan nog in dien staat van onvoltooidheid gevonden hebben, dat de expeditie naar alle waarschijnlijkheid ten volle aan het oogmerk harer zending had kunnen beantwoorden: het oponthoud voor de bank, de vergevorderdheid van het regensaisoen en het gemis aan genoegzaam klein vaartuig, moeten als de oorzaken harer mislukking aangemerkt worden.

Betreffende de landmagt nam de Schout-bij-nacht nu de ondervolgende dispositiën: de verzending van eene kompagnie tot versterking van het garnizoen van *Malakka*; de terugzending der vier flank-kompagnien van het 18de regiment infanterie naar *Batavia*, met de transportschepen *Arinus-Marinus* en *Admiraal Buyskes*, alsmede, na *Muntok* aangedaan te hebben, van de zieken en geblesseerden op het hospitaalschip de *Henriette Elisabeth*; op de oorlogschepen werden geplaatst:

Op de *Tromp*, 130 man infanterie.

Op de *Wilhelmina*, 80 man infanterie en 20 man artillerie.

Op de *Eendragt*, 50 man infanterie.

Op de *Ajax*, 50 man infanterie.

Op de boot n°. 17, 5 man artillerie.

Op de boot n°. 18, 5 man artillerie.

Op de *tjunia's*, eenige artilleristen ter bediening van de houwitsers. De luitenant-kolonel RIESZ, met 40 overblijvende artilleristen, en de kapitein VAN DER WIJCK, met de twee kompagnien pionniers, moesten vooreerst te *Muntok* garnizoen houden. De luitenant-kolonel KEER werd benoemd tot kommandant over de troepen op het eiland *Banka* en de majoor TIERLAM over de troepen, op de schepen ingedeeld. De kolonel BISCHOFF begaf zich op verzoek van den Schout-bij-nacht naar *Batavia*, om verslag van het voorgevallene te doen aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal, Baron VAN DER CAPELLEN.

III.

Onlusten en expeditiën op het eiland Banka, gedurende de jaren 1819, 1820 en 1821.

De oorzaken van de onlusten en muerijen op *Banka* en de aanhoorige kleinere eilanden gedurende bovengezegd tijdvak, aanvangende met den opstand en eindigende met de ten onderbrenging van Sultan MACHMOED-BADAR-OEDIN, vinden haren oorsprong in het contract, in 1812 door de Engelschen met den Sultan ACHMAT-NAYAM-OEDIN gesloten, bij hetwelk laatstgenoemde het eiland *Banka* met *Billiton* en de aanhoorige kleine eilanden aan eerstgenoemden in volle souvereiniteit afstond; alsmede in de, eenigen tijd daarna gevolgde, aanstelling van gouvernements-ambtenaren tot inspecteurs over de tinmijnen, met afschaffing van de *tékos* en *congries*, om den smokkelhandel te weren, die tot daartoe nog grovelijk in het product dezer mijnen gedreven werd. Door deze twee maatregelen was het eigenbelang van vele voornamen en mindere personen op *Banka* en *Palembang* een gevoelige slag toegebracht: de Sultan verloor daarmede een belangrijk gedeelte zijner inkomsten; de pangerangs en mantries ondervonden eene gevoelige vermindering in de giften van den Sultan, welke voor velen hunner het voornaamste bestaanmiddel uitmaakten, de *tékos* en hun aanhang, de *cougsies* en in een woord allen — de mijnwerkers zelve er van uitgezonderd — die langs wettige of slinksche wegen, voordeelen van de tinmijnen ge-

trokken hadden, waren er nu van verstoken. Ook vonden dien ten gevolge reeds onder het Engelsch bewind woelingen, rooverijen en moorden plaats: wanorden, welke zij niet geheel hebben kunnen bedwingen, bij de aanvaarding van het Nederlandsche bestuur nog voortduurden, en met den opstand van den Palembangschen vorst zich zoodanig uitbreidden, dat er, tot aan zijne ten onderbrenging toe, eene zoo groote magt troepen en vaartuigen vereischt werd om onze etablissementen op *Banka* te behouden en te beschermen, dat de anders zeer aanzienlijke inkomsten van dit eiland daaraan geheel te loor gingen.

De aanstelling van eigen ambtenaren tot inspecteurs over de tinmijnen, deed den Engelschen het doel, om den smokkelhandel in tin te weren, nog maar gedeeltelijk bereiken; daar zij hunne zorgen hoofdzakelijk tot de noorderhelft van het eiland bepaalden, werd deze handel nog altijd uit het zuidelijk gedeelte gedreven, waartoe de nabuurschap van *Billiton* bij uitstek gunstig was. Een van de hoofdmokkelaars was zekere RADEEN KLING, een Palembanger van geboorte, die zich, nabij den zuidwestelijken uithoek van *Banka*, te *Toeboeali* gevestigd en daar grooten invloed onder de bevolking verworven had: hij dreef dezen sluikhandel en den zee-roof in gemeenschap met den Depattie van *Billiton*, KEAGOS BATAM. Eenigen tijd het Engelsch gezag miskend hebbende, wist hij de voor hem bereid wordende straf te ontduiken, door eenige schipbreukelingen van de *Abercromby* uit te leveren en in persoon te *Muntok* te brengen: hier onderwierp hij zich voor de leus aan het Engelsch gezag, maar zoodra was hij niet te *Toeboeali* teruggekeerd, of hij ging weder den ouden sleur, en toen de inmiddels daar geplaatste Engelsche inspecteur BROWN hem ernstig vermaande, van den smokkelhandel af te zien en met gestrenge bestraffing van de zijde van het Bankasche bestuur bedreigde, viel hij dien ambtenaar, welke slechts eene wacht van eenige Amboinesche soldaten voor zijne veiligheid had, onverhoeds op het lijf en vermoordde hem en zijnen klerk. Wel inziende dat het hem nu niet geraden was langer te *Toeboeali* te blijven, ging hij zich te *Billiton* met eene bende zeeroovers vereenigen, die in betrekking stond met den Depattie en het zeevolk van *Billiton*.

Om de zaken op dit eiland tot orde te brengen, droeg nu het Engelsch bestuur het bewind derzelve op aan RADJA-AKIL, dezelfde dien wij bij de Palembangsche expeditie aantreffen, en die, na nog veel andere goede diensten aan het Nederlandsch Gouvernement bewezen te hebben, benoemd is geworden tot Sultan van *Soekadana* (ter westkust van *Borneo*). Hij is de zoon van eenen Radja van *Siak* (op de oostkust van *Sumatra*) en zoude zijnen vader in de regering opgevolgd hebben, ware het niet, dat de Arabier ABDUL-RACHMAN, aan wien dezelve

gedurende zijne minderjarigheid was opgedragen, in het voortdurend bezit daarvan zooveel behagen gevonden had, dat hij den wettigen erfgenaam met deszelfs geheel geslacht uit het land wist te verdrijven. Radja AKIL nam de wijk naar *Linga*, van waar hij vervolgens verscheiden reizen naar *Billiton* deed, en zoodoende dit eiland en deszelfs voornaamste inwoners leerde kennen. Later zettede hij zich te *Muntok* neder en verbond zich in Engelsche dienst, om rondom *Banka* tegen de zeeroovers te kruisen, een beroep waartoe hij groote geschiktheid bezat, naardien hij-zelf eenen geruimen tijd daarin eene niet onbeduidende rol gespeeld had. Bij zijne zending naar *Billiton* in 1815 of 1814, gaf de Resident van *Banka*, Majoer COURT, hem eenen brief mede voor den Depattie, waarin deze van de benoeming van Radja AKIL onderrigt en tevens uitgenoodigd werd denzelfden alle mogelijke hulp en bijstand te verleenen: aan deze uitnoodiging voldoende, werd den Depattie den tweeden rang in het bestuur met de daaraan verknochte voordeelen toegezegd, terwijl hij in geval van onwil met de straf eens openbaren opstandelings bedreigd werd.

Radja AKIL landde met eenige magt van prauwen en volk op de noordkust van *Billiton*, vond daar de inwoners welgezind en zond den brief voor den Depattie naar deszelfs verblijfplaats; op antwoord wachtende, werd hij gewaar dat de Depattie zich met RADEEN-KLING toerustte om hem, de eene van de land- en de andere van de zeezijde, gezamenlijk aan te tasten; hij besloot dus den Depattie voor te komen, begaf zich naar diens verblijfplaats, *Tjeroetjoep*, overviel en deed hem sneven. Radja AKIL keerde nu naar *Muntok* terug om meerdere magt te vragen; het schijnt echter dat men toen van het voornemen om *Billiton* onder een geregeld bestuur te brengen, heeft afgezien; kapitein MOTTE althans, vond dit eiland, toen hij in Mei 1822 daar als civiel en militair gezaghebber verscheen, in eenen volslagen staat van regeringloosheid: het was een schuilhoek voor verschillende benden van zeeroovers, alle bronnen van een eerlijk bestaan waren verwaarloosd en de hoofden zelve bestuurden of ondersteunden ten minste den zee-roof.

De oorzaken van ontevredenheid, welke op *Banka* bestonden onder het Engelsch bestuur, bleven bestaan onder het Nederlandsche; de afval van Sultan MACHMOED-BADAR-OEDIN bragt het eiland in openbaren opstand.

Het eerste oproerfeit had plaats in Mei 1819, als wanneer eene belangrijke magt van zeeroovers in de nabijheid van onzen versterkten en met geschut voorzien post te *Toeboeali* landde. Het garnizoen bestond uit 1 officier en 40 man. Zich uit zee aangevallen en op het land bedreigd ziende, verliet de kommandant den hem aanvertrouwd post, eerst op *Baijor* en vervolgens op *Pankal-pinang* terugtrekkende, alwaar hij

aankwam zonder één man verloren te hebben. De roovers maakten zich aanstonds meester van den voorraad tin welken zij in het pakhuis opgelegd vonden, van het geschut en van al wat verder van hunne gading was. De officier die zich aldus van zijnen pligt kweet, was de 2de luitenant der infanterie BURY.

Zooals de eerste geruchten van het verlies van *Toeboealie*, welke het lot der bezetting nog in het onzekere lieten, te *Muntok* aankwamen, deed de kommandant, Kapitein SNOECK, in overeenstemming met den Resident SMISSAERT, 1 officier en 40 man (meer konde van het garnizoen van *Muntok* niet gemist worden) op de *Peking* inschepen, om onder het geleide van den oorlogsschoener *Zeehond*, naar *Toeboealie* te stevenen en dezen post te hernemen. Hieraan werd echter geen gevolg gegeven, daar de inspecteur van *Pankal-pinang*, juist toen de *Peking* onder zeil zoude gaan, in persoon kwam berigten, dat de kusten van zijn district door eene talrijke magt zeeroovers bedreigd werden, en tevens dat *Toeboealie* geheel uitgeplunderd en verwoest, deszelfs bezetting behouden te *Pankal-pinang* aangekomen en ter eerstgenoemde plaats alzo niets meer te behouden of te redden overig was: het op de *Peking* ingescheepte detachement werd nu bestemd tot versterking van de posten *Kapo*, *Berikat*, *Moesson* en *Pankal-pinang*.

Van nu af aan werden de kusten van *Banka*, nu hier, dan ginds, door de zeeroovers verontrust. Zij waren in twee afdeelingen gesplitst, van meer dan honderd prauwen ieder, en kwamen zich zelfs tot in de nabijheid van *Muntok* vertoonen. Na de inname van *Toeboealie*, hadden zij het bijzonder op *Jeboes*, een post op de noordwestkust, gemunt: in het begin der maand Julij had deze post reeds drie aanvallen uitgestaan, die echter door den trouwen en moedigen bijstand, welke de Demang MIENJAK, het inlandsch hoofd aldaar, aan het zwakke garnizoentje bewees, allen mislukte. Ook op verschillende plaatsen ter oostkust deden zij gelijktijdig eenige vruchtlooze aanslagen.

De weinig roemvolle aftogt van den Luitenant BURY van *Toeboealie*, werd eenigzins opgewogen door het moedig gedrag, in het district van denzelfden naam, door den sergeant SMITH aan den dag gelegd, die eenen door zekeren *Batin PA-AMIEN* (1) versterkten en zelfs met geschut bewapenden kampong, stormenderhand aanviel en ook met slechts weinig verlies nam: hij werd daarin ondersteund door de ambtenaren VERNET en MORITZ, die eene gewapende magt van Chinezen op de been gebragt hadden. De aanvoerder der muitelingen ontving in dit gevecht een lanssteek, maar ontsnapte evenwel.

(1) Het woord *Batin* beteekent nu eens districtshoofd en dan weder district zelf.

In het begin van de maand Julij kwamen de van *Palembang* teruggetrokkene troepen te *Muntok* aan. De Majoor TIERLAM aanvaardde nu het bevel over de troepen op het eiland *Banka*. Niettegenstaande de bezetting van het eiland daardoor eene belangrijke versterking ondervond, bleven onze posten aldaar nog in groot gevaar verkeeren, naardien het getal en de stoutheid van de zeeroovers, alsook van de *Bankasche* en de van *Palembang* overkomende muitelingen door den tijdelijken voorspoed van MACHMOED-BADAR-OEDIN, met rassche schreden toenamen, terwijl de troepen veel aan ziekten leden. Van de gewonden overleden er veel aan de klem.

Op de korvet *Ajax* werden nu 1 officier en 50 man en op de korvet *Eendragt*, 1 officier en 57 man geplaatst, om op de zeeroovers te kruisen, terwijl de bezetting van *Jeboes*, als zulks het meest noodig hebbende, versterkt werd met 1 officier en 19 man.

Te *Banka-kotta*, op de westkust, nagenoeg tegenover de tweede punt van *Sumatra*, had zich eene magt van zeeroovers met muitelingen van *Banka* en *Palembang* vereenigd en verschanst, tot welk laatste zij zich bediend hadden van eene, aldaar voor het Gouvernement verzamelde, hoeveelheid houtwerken. Den 17den Augustus vertrok de kapitein EGÉ met een detachement van 80 Europeanen en 20 inlanders, op den oorlogsschoener en de gewapende prauwen van *Radja-AKIL*, derwaarts, in last hebbende de muitelingen, zoo mogelijk, te verslaan en hunne versterkingen te vernielen. Hij voer de rivier van *Banka-kotta* op tot in het gezicht der versterking. Te ontschepen en *Banka-kotta* van de landzijde aan te vallen, was, uit hoofde van de moerassige oevers, niet mogelijk, en te water werden de vaartuigen op een gewerschot afstands van de wel met geschut voorziene benting, door eene rij van dwars door de rivier geplaatste palen tegengehouden. Na van hier ruim één uur met het licht geschut der vaartuigen en met het geweer op de benting geschoten te hebben, begreep Kapitein EGÉ, dat het beter ware met het detachement naar *Muntok* terug te keeren, dan hetzelfde langer, zonder vooruitzicht op eenig voordeel, aan het vuur van den vijand blootgesteld te laten. Den 30sten Augustus, zijnde dezelfde dag waarop de expeditie onder den Schout-bij-nacht WOLTERBEEK voor *Muntok* aankwam, keerde ook Kapitein EGÉ aldaar van zijne mislukte onderneming terug. Hij-zelf met nog 4 man waren gewond en 1 man was gesneuveld.

Gelijk in het voorgaande hoofdstuk reeds ter loops gezegd is, besloot de Schout-bij-nacht onmiddellijk tot de zending eener tweede expeditie, om het roovernest te *Banka-kotta*, waar zich al meer en meer kwaadwilligen verzamelden, uit te roeijen. De Kapitein LAEMLIN, dezelfde die na de tweede *Palembangsche* expeditie, met zooveel roem ter *Sumatra's*-

westkust gediend heeft, vertrok dan ook op den 1sten September met 250 man van het 18de regiment infanterie, dus allen Europeanen, aan boord van het snelzeilend transportschip *Admiraal Buyskes*, naar *Pankal-pinang*, een post op de oostkust van het eiland en in eene N. O. strekking van *Banka-kotta* gelegen, om daar aan wal te gaan, vervolgens in eene Z. O. strekking op *Koba* te marcheren en van daar, het eiland naar de breedte overschrijdende, *Banka-kotta* in den rug aan te tasten. Terzelfder tijd vertrokken ook de korvet *Eendragt*, de schoener *Emma*, twee platboomde kanonneerbooten en de barkas van het lineschip *Tromp*, om de onderneming tegen *Banka-kotta* van den westkant te ondersteunen. Den 5den September ontscheepte Kapitein LAEMLIN te *Pankal-pinang*, des anderen daags begaf hij zich met 10 officieren en 186 man naar *Koba* op marsch, waar hij den 10den, na vijf zeer moeilijke marschen aankwam; hier de noodige voorbereidselen voor den verderen marsch gemaakt hebbende, vervolgde hij dien op den 14den; den 16den bereikte hij de eerste vijandelijke versterking, op 2 uren afstands aan deze zijde *Palimbang*: de vijand werd daaruit met groot verlies verjaagd; het onze bedroeg 2 gesneuvelden en 12 gewonden. De genomene benting vernield hebbende, marcheerde men nog denzelfden dag op *Palimbang*, welke kampong mede versterkt bevonden, aangegrepen en ingenomen werd; hier overnachtte nu het detachement. Na de benting *Palimbang* in brand gestoken te hebben, werd den 17den des morgens de marsch weder voortgezet; tegen den middag kwam men aan eene benting, welke te midden van moeras en bosch gelegen, wel aangelegd en goed met draaibassen en klein geweer voorzien was; ongeacht de groote vermoeidheid van het detachement, dat ook reeds vele zieken en gewonden telde, werd de vijand onmiddellijk aangetast en uit zijne verschansing geslagen. Hij trok terug op een nabijliggende versterking, welke bleek een gedeelte van den kampong *Banka-kotta* te omgeven; ook deze werd zonder verwijl aangevallen, en in weinige oogenblikken was de, uit balken zaamgestelde en met kanons van 5 @ beplante wal overschreden; een gedeelte van de verdedigers vlugtte door eene poort, om de in de rivier liggende prauwen te bereiken, de overigen bleven zich halstarig in de daartoe ingerigte woningen verdedigen; van de eersten viel een groot gedeelte door een, uit twee saillant van het werk op hen gericht, geweer-kruisvuur en de laatsten kwamen bijna allen in de vlammen om, waaraan hunne woningen prijsgegeven werden. Nu meenden de Kapitein LAEMLIN en zijne togtgenooten hunne taak volbragt te hebben. Zij hoorden wel eenige zware schoten, maar meenden dat die gedaan werden op de vlugtelingen, door de kanonneerbooten, welke zij vooronderstelden dat in de rivier lagen om

den aanval van die zijde te ondersteunen; dan weldra bleek hen dat die vielen uit de hoofdversterking van *Banka-kotta*, dewelke tot dusverre achter het geboomte verborgen gebleven was. Deze versterking, dezelfde waarvoor kapitein EGÉ het hoofd had gestoten, was ruim en goed aangelegd, rijkelijk van geschut voorzien, van rondsom door moeras omgeven en alleen over een smal en zeer modderig voetpad te genaken. De eerste aanval mislukte en een tweede kon niet ondernomen worden, daar een invallende stortregen, talrijke zieken en gewonden, gebrek aan levensmiddelen en patronen (bij mangel aan middelen van vervoer, had men daarvan slechts eenen geringen voorraad kunnen medenemen) en de niet aanwezigheid der oorlogsvaartuigen op de andere zijde van *Banka-kotta*, eenen spoedigen terugtocht onvermijdelijk noodzakelijk maakten. Alle onder het bereik zijnde gebouwen, prauwen en levensmiddelen van den vijand vernield hebbende, nam Kapitein LAEMLIN den terugmarsch aan, welke uithoofde der vele zieken en gewonden en weinige vervoermiddelen, niet dan bij uitstek langzaam vorderen konde: eerst op den 25sten September kwam het detachement te *Koba* terug en niet voor den 2den October was het weder op de *Admiraal Buyskes* ingescheept. De vertraging in den terugmarsch moet voor een gedeelte op rekening worden gesteld van de inspecteurs der tinmijnen ROSIER en VERNET, welke, uit vrees van geldelijke schade voor het Gouvernement, het vervoer van tin, ter bevrachting van een ingehuurd schip dat eenen hoogen prijs voor de ligdagen bedongen had, dringender achteden dan het vervoer van lijdende soldaten: een verkeerd begrip van plicht onderdrukte bij hen de stem der menschlievendheid. Den 8sten October kwam de *Admiraal Buyskes* weder voor *Muntok* ten anker, en daar de zieken en gekwetsten afgegeven hebbende, zeilde dit schip den 9den naar de *Soensang*, om zich weder bij het eskader bestemd voor de Palembangse expeditie, te vervoegen.

Van de 250 man, die onder Kapitein LAEMLIN den togt naar *Banka-kotta* hadden medegemaakt, waren 4 gesneuveld en 19 gewond; bovendien waren er ten gevolge van de vermoeijende marschen, de ontberingen, de ongezondheid der bosschen en moerassen, en de vertraging in den terugmarsch, 1 officier en 43 man gestorven en moesten nog 2 officieren en 65 man in het hospitaal te *Muntok* achtergelaten worden.

Als zich bij uitnemendheid onderscheiden te hebben, noemde de Kapitein LAEMLIN den 1sten Luitenant PETERMAN, den 2^{den} Luitenant VAN DER VEEN, den 1sten Luitenant-adjutant TIEL, de Sergeant-majours HEYL en COLLEN, den Sergeant CESAR, de Flankeurs LIJFLANDER en VEENSTRA en den inlandschen Korporaal BOPPING; onder de gesneuvelden was de gedecoreerde sergeant VON SCHNEIDERN.

Ofschoon de Kapitein LAEMLIN en de zijnen hunne onvermoeide en moedige pogingen niet met de dadelijke inneming van de hoofdversterking van *Banka-kotta* bekroond hebben mogen zien, zoo heeft hun stoutmoedig gedrag en het verbranden der voornaamste resources van den vijand, toch het gevolg gehad, dat deze, twee dagen nadat de onzen den terugmarsch hadden aangenomen, zijne verdedigingswerken te *Banka-kotta* met eigen hand vernielde en in brand stak, en zich elders ging vestigen.

Naardien op verscheiden plaatsen van de oostkust oproerige gezindheid en bewegingen onder het volk waargenomen waren, en tevens opgemerkt was, dat op sommige onzer posten aldaar, eene verdachte gemeenschap tusschen de inlandsche soldaten en de kwaadwillige inwoners bestond, werd, gelijktijdig met de afgehandelde expeditie, de Kapitein SNOECK met 40 Amboinesche en 20 vertrouwde inlandsche soldaten naar de oostkust gezonden, om de daar post houdende detachementen en detachementjes te inspecteren, geheel of gedeeltelijk te verwisselen, te versterken, te verplaatsen of zamen te trekken, al naar hem het een of het ander, volgens plaatselijke bevinding van zaken, doelmatigst zoude voorkomen.

Met het vertrek der Palembangse expeditie, onder den Schout-bij-nacht WOLTERBEEK, ging het kommandement der troepen op *Banka* van den Majoor TIERLAM, die de expeditie vergezelde, over op den Majoor PHITSINGER. De verschijning dezer expeditie in de wateren van *Palembang* en *Banka* en de togt van Kapitein LAEMLIN naar *Banka-kotta*, schijnen op de muitelingen en zeeroovers zoodanigen indruk gemaakt te hebben, dat zij zich op het eiland *Banka* stil hebben gehouden tot op het oogenblik der bekendwording van haren ongelukkigen uitslag; althans is er gedurende het bevel van den Majoor PHITSINGER, niets merkwaardigs voorgevallen.

De Palembangse expeditie uit de *Soensang* naar *Muntok* terugkeerende, aanvaardde de Luitenant-Kolonel KEER, op bevel van den Schout-bij-nacht, op den 17den November, het kommandement over de troepen op het eiland *Banka*, welke alsnu versterkt werden met de detachementen artillerie en pionniers in het voorgaande hoofdstuk genoemd en met een der flank-kompagnien van het 18de regiment bovendien.

Naar luid van bij den Commissaris MUNTINGHE ingekomen berigten, hadden de muitelingen van *Banka-kotta* zich ten getale van 500 man, Z. O. van daar, te *Nieri* nedergezet, waren zij bezig zich op nieuw te verschansen en was hunne magt reeds tot om en nabij 1200 man aangegroeid. De Resident SMISSAERT was op reis gegaan, om zich in de binnenlanden meer nabij met de aangelegenheden der onlusten en de middelen ter bevrediging bekend te maken. Zoo als de Schout-bij-nacht, wiens tegenwoordigheid bij het eskader nog noodig

was, van de hernieuwde beroerten op *Banka* kennis bekwam, zond hij den Luitenant-Kolonel KEER voorloopig autorisatie om de flank-kompagnie, waarvan hiervoren gewaagd is, te *Muntok* aan te houden, en gaf hij tevens last, om gezamenlijk met den Luitenant-Kolonel RIESZ en den Kapitein VAN DER WIJCK, een plan te ontwerpen, hoedanig de hoofdplaats voor eenen onverhoedschen aanval in zekerheid te stellen.

Het was op den 14den November dat de Resident SMISSAERT op de terugrets naar *Muntok* zijnde, en zich slechts van 5 of 6 gewapende oppassers hebbende doen vergezellen, bij den kampong *Dauwet*, op één dagmarsch aan deze zijde van *Pangkalpinang*, door eene bende van 150 tot 200 muitelingen overvallen en vermoord werd. De aanvoerder dezer bende was zekere *Batin-BARIEN*, een hoofd dat eenige maanden vroeger voor eenen diefstal van 50 of 60 schuitjes tin, bij zijne onderhoorigen in bewaring gevonden, verantwoordelijk gesteld en vervolgens tot de vergoeding aangehouden zijnde, zich wegemaakt en bij de muitelingen van *Banka-kotta* gevoegd had. Den 18den November ontving men de eerste tijding dezer noodlottige gebeurtenis te *Muntok*. De Commissaris MUNTINGHE belaste zich aanstonds met het civiel bestuur der residentie. In het rapport over deze aangelegenheid, zeide hij te erkennen, dat de rust op het eiland *Banka* grootelijks verstoord was, doch zich niet te min vleijen, dezelve, na verloop van zekeren tijd en wel meest door onderhandelingen en overreding, te zullen herstellen. De uitkomst heeft echter aan deze goede verwachting niet beantwoord.

Ook van de oostelijke distrikten *Marawang*, *Soengie-liat* en *Blinjoe* kwamen zeer verontrustende tijdingen en aanvragen om ondersteuning in. Van de hoofdplaats liepen op klaar lichten dag 56 Koelies naar de muitelingen over. Op grond van een en ander was de Luitenant-Kolonel KEER van oordeel dat, vooreerst, zachtzinnige maatregelen op zich-zelve weinig zouden uitwerken.

In eene conferentie, den 18den des avonds, tusschen den Commissaris MUNTINGHE, den Luitenant-kolonel KEER en den Secretaris der residentie VAN DER KOP gehouden, gaf de Luitenant-Kolonel te kennen, dat, voor zoolang de Schout-bij-nacht nog geen troepen van de schepen zond, de veiligheid der hoofdplaats niet gedoogde, aan de overige posten ondersteuning te zenden, naardien deze, door de geringe versterking, welke ieder derzelve mogt bekomen, nog geenszins in zekerheid gesteld zouden zijn, terwijl, door alles te willen bewaren, de hoofdplaats zelve in gewis gevaar gebragt zoude worden. Hij stelde daarom voor, de inspecteurs der tinmijnen aan te schrijven om den arbeid in de mijnen voorloopig te staken, de betaling der mijnwerkers evenwel te laten doorloopen, de goedgezinden onder hen, en voornamelijk de Chinezen, aan te

moedigen, om de militaire magt in de versterking en verdediging der hoofd-etablisseminten behulpzaam te zijn, en om tot dit einde alle middelen zoo veel mogelijk te concentreren. Nog denzelfden avond schreef hij de kommandanten van *Pankal-pinang*, *Marawang*, *Blinjoe*, *Jeboes* en *Soengie-liat*, om de bij de onderscheidene smelterijen verspreid liggende militairen op de hoofdposten der districten zamen te trekken, deze posten in bekwamen staat van verdediging te brengen, voor eene goede retraite naar den naastbijliggenden hoofdpost te zorgen, zich in geval van noodzakelijkheid op dezen terug te trekken, en dien weder zoo lang mogelijk te helpen verdedigen, en zoo vervolgens, post voor post verdedigende, tot aan de hoofdplaats toe.

De commissie, met de ontwerping van het plan van verdediging voor *Muntok* belast, stelde voor, om, uit aanmerking van de weinige handen waarover tot de uitvoering der werken konde worden beschikt (alles en alles, de voor de dagelijksche dienst misbare militairen medegerekend, kon slechts 250 man te werk gesteld worden), zich alleen te bepalen tot de hoogstnoodige *passagère* werken. Als zoodanig gaf zij op: 1°. Eene batterij van 4 kanons van 18 of 12 E , op de hoogte voor de residentswoning, om, ingeval de reede van weerbare schepen ontbloomt mogt zijn, het landen van vijandelijke prauwen bij de hoofdplaats te kunnen beletten: deze batterij zoude het geheele strand, de negorij *Muntok* en 's lands magazijnen domineren, en in zeer korten tijd door de pionniers tot stand kunnen worden gebracht.

2°. Eene redoute van palisaden van 80 roeden in het vierkant, welke de residents- en ambtenaars-woningen, de kazernen, pakhuizen, magazijnen en alle welgezinde inwoners tegen aanvallen van den, beoosten of bewesten *Muntok* gelanden, vijand in veiligheid zoude stellen. Het terrein binnen de geprojecteerde redoute geen drinkwater aanbiedende, werd voorgesteld eenen gepalissadeerden gang naar het naastbijzijnde beekje aan te leggen. Eene soortgelijke gemeenschap werd insgelijks wenschelijk geacht, tusschen de redoute en de strandbatterij. Het omliggende terrein zoude worden schoon gekapt, met het dubbele oogmerk, om een vrij gezigt en hout tot palissaden te bekomen. Dit werk werd geschat op twee en een halve maand tijds.

3°. Het weder in bekwamen staat brengen van den seinpost te *Tanjong Kallian*.

Overigens gaf de Commissie nog in overweging, den Resident de zorg op te dragen, om, naar de landzijde, door vertrouwde politiedienaren en aan den zee kant, door kruisprauwen te doen waken, opdat men immer eenen dag te voren van de vijandelijke bewegingen tegen de hoofdstad onderrigt zoude kunnen zijn.

De Schout-bij-nacht kwam den 28sten November met het linesschip *Tromp* ter reede van *Muntok* aan. Des anderen daags inspecteerde hij de voorloopig begonnen verdedigingswerken en gaf last, aan dezelve met alle kracht naar het voorschreven plan voort te werken, te dien einde de werklieden en de inlandsche matrozen van de schepen en de tjunia's aan wal doende komen; waarbij later ook nog de aan boord van de schepen dienende soldaten en 100, door den Commissaris MUNTINGHE bezorgde, Chinezen gevoegd werden.

Onder dagteekening van den 21sten November meldde de inspecteur der tinmijnen te *Pankal-pinang* dat *Batin-BARIEN*, uit naam van den Sultan van *Palembang*, MACHMOED-BADAR-OEDIN, geschriften onder de Chinesche mijnwerkers verspreidde, waarin zij aangespoord werden de oproer van te omhelzen en hen beloofd werd dat de Sultan, ingeval zij de partij der muitelingen kozen, hun tin tegen 10 Spaansche matten de pikol zoude koopen. Bij een later schrijven meldde dezelfde ambtenaar, dat de hoofden der oproerlingen zich te *Tambang*, 8 uren van *Pankal-pinang*, ophielden, en dat *Koessie*, de medepligtige van *Batin-BARIEN* in den moord van den Resident SMISSAERT, het afgeslagen hoofd van den vermoorden, de rivier van *Pankal-mundo* had uitgevoerd, om het den Sultan van *Palembang* ten geschenke te brengen, en denzelfden tevens om onderstand in geld, kruid en levensmiddelen te vragen. Ten gevolge dezer tijdingen zond de Schout-bij-nacht met het particuliere schip *the Stunter* 100 man, half Europeanen en half inlanders, gekommandeerd door den kapitein EGÉ, naar *Pankal-pinang*, om dit district met de reeds daar aanwezige bezetting tegen de vijandelijke aanslagen in zekerheid te stellen. De Luitenant-Kolonel KEER schreef gelijktijdig aan de Kommandanten der oostelijke districten, met oogmerk dat het gerucht daarvan *Batin-BARIEN* ter ooren zoude komen, dat hij-zelf, met eene kolonne van 500 Europeanen door de binnenlanden zoude komen om de muitelingen te overvallen en te vernielen, en om deze in gedurige onrust te houden, liet hij van tijd tot tijd militaire vertooningen uit *Muntok* maken. Deze list slaagde naar wensch: *Batin-BARIEN* liet, door den verdichten aanmarsch van den Luitenant-Kolonel KEER verschrikt, den tijd, die hem de schoonste gelegenheid bood om onze posten in de oostelijke mijn-districten te overvallen, ongebruikt voorbijgaan.

Hoewel te *Muntok* zelf niets oproerigs voorviel, merkte men daar toch op, dat de godsdienstige bijeenkomsten menigvuldiger en talrijker dan naar gewoonte werden.

In het begin van de maand December nam de Luitenant-Kolonel KEER, op last van het Gouvernement, het civiel gezag op het eiland *Banka* van den naar *Java* vertrekkenden Commissaris MUNTINGHE over.

Om de sterkte van de op dat tijdstip op het eiland *Banka*

aanwezige magt te kunnen beoordeelen, laten wij hieronder volgen eenen sterkte-staat, zoo als die, onder dagteekening van 1° December 1819, door den civielen en militairen kommandant van het eiland is ingezonden: men houde echter wel in het oog, dat de meesten van de daarop voorkomende schepen, de Palembangse rivieren geblokkeerd hielden.

Sterkte- en emplacement-staat van de troepen op het eiland Banka en op de schepen der Palembangse expeditie.

EMPLACEMENT.	KORPSEN.	Europeanen		Amboinezen		Inlanders		Totaal.	
		Officieren.	Manschapp.	Officieren.	Manschapp.	Officieren.	Manschapp.	Officieren.	Manschapp.
	Staf	8	»	»	»	»	»	8	»
Muntok.	18 ^e reg. inf.	7	304	»	»	»	»	7	304
	25 ^e bat. inf.	4	56	»	»	1	38	5	94
	5 ^e reg. art.	6	49	»	»	»	30	6	79
	Bat. pionn.	7	77	»	»	»	183	7	260
Schip <i>Tromp</i>	18 ^e reg. inf.	9	53	»	»	»	»	9	53
Fregat <i>Wilhelmina</i> .	»	3	83	»	»	»	»	3	83
Korvet <i>Eendragt</i> . .	»	2	46	»	»	»	»	2	46
Korvet <i>Ajar</i>	»	2	47	»	»	»	»	2	47
Transportschip <i>Ari- nus-Marinus</i>	»	7	97	»	»	»	»	7	97
Z. M. Escader. . . .	5 ^e reg. art.	2	49	»	»	»	»	2	49
<i>Soengi-liat</i>	25 ^e bat. inf.	1	2	»	»	»	40	1	42
<i>Marawang</i>	»	»	2	»	»	»	17	»	19
<i>Jeboes</i>	»	1	7	»	13	»	16	1	36
<i>Blienjoe</i>	»	»	1	»	»	»	17	»	18
<i>Pankal-pinang</i>	»	4	51	»	40	»	107	4	198
<i>Pankeel</i>	»	»	1	»	»	»	5	»	6
<i>Koba</i>	»	»	1	»	»	»	7	»	8
<i>Kappo</i>	»	»	1	»	»	»	12	»	13
	TOTAAL.	63	927	»	53	1	472	64	1452

De magt te *Muntok* werd nog in dezelfde maand vermindert met eene flank-kompagnie van het 18de regiment infanterie en al de zieken, op de *Arius-Marinus* naar Batavia verzonden, alsmede met 23 man, die bestemd waren voor *Malakka*.

De bezetting van het eiland *Banka* was organiek bepaald, bij besluit van 5 Julij 1819, n°. 2, als volgt:

	Infant.	Artill.
<i>Muntok</i>	220	40
<i>Soengi-liat</i>	40	»
<i>Marawang</i>	20	»
<i>Jeboes</i>	20	»
<i>Blienjoe</i>	20	»
<i>Pankal-pinang</i>	50	»
<i>Pankeel</i>	56	»
TOTAAL	406	40

De muitelingen werden gedurig talrijker, zoowel uit de bevolking van *Banka* zelf, als uit die van *Palembang*. Zij wierpen allerwege aan de bevaarbare rivieren en kreekjes, in boschachtige en moerassige streken, versterkingen op, die moeilijk te naderen en niet wel zonder medewerking der marine te nemen waren. Vooral op de oostkust, won de magt der muitelingen meer en meer veld, waarom de Schout-bij-nacht den Luitenant-Kolonel RIESZ met eenige versterking derwaarts zond, om het bevel over de gezamenlijke troepen in die streken te voeren. De Overste vertrok den 25sten December met het transportschip *Prins Blücher*, in last hebbende de posten *Jeboes*, *Blienjoe*, *Soengi-liat*, *Marawang* en *Pankal-pinang* in den best mogelijken staat van verdediging te brengen, ieder op zich-zelf en in verband tot elkander, alsmede om eene opname te doen van het materieel der artillerie op verschillende punten aanwezig.

De tegenwoordigheid van den Schout-bij-nacht WOLTERBEEK, vooral ook wegens de voorgenomene uitrusting eener tweede expeditie tegen *Palembang*, te *Batavia* vereischt wordende, vertrok dezelve omstreeks dezen tijd derwaarts, waardoor de leiding der militaire operatiën geheel aan den Luitenant-Kolonel KEER opgedragen bleef.

In een rapport dd. 4 Februarij 1820, schreef deze hoofd-officier aan den Generaal-Majoor, kommandant van het leger in *Indië*, dat de tijden van goedwillige onderwerping voorbij waren, en het gezag niet anders dan door kracht van wapenen en vertoon van militaire magt hersteld konde worden. Hij betoogde in dit stuk de noodzakelijkheid eener behoorlijke versterking van de verschillende posten, alsmede die van *Toeboe-alie* te hernemen en tegen de aanvallen der zeeroovers insgelijks in staat van verdediging te brengen. Verder deed hij opmerken, dat voor het district *Muntok* één enkele militaire post, de hoofdplaats zelf namelijk, niet genoegzaam was, als strekkende hetzelfde zich uit over eene lengte van ten naastenbij 50 en eene breedte van tusschen de 15 en 17 uren, en wordende het doorsneden door eene menigte bevaarbare rivieren, die eene gemakkelijke gemeenschap tusschen de binnenlanden en straat *Banka* daarstelden, als door: de *Soengie Djerin*, *Soengie Kolla-waringie*, *Soengie Mundo*, *Soengie Selan* en

Soengie Banka-kotta (1), om welke te bewaken hem de noodige gewapende kleine vaartuigen ontbraken, terwijl daarentegen geheele vloeten van vijandelijke praauwen, de waakzaamheid onzer schepen en vaartuigen verschalkende, in ééne nacht uit de rivieren van *Palembang* in die van *Banka* konden oversteken. Om deze redenen wenschte hij het district *Muntok* in drieën te splitsen en als hoofdplaatsen van de aldus te ontstane nieuwe districten, de kampongs *Kotta-waringie* (ook wel *Mundo* genaamd) en *Banka-kotta* militairement te bezetten. Ook aan den mond van de *Kwalla*, op de oostkust, daar, waar voor de posten *Marawang* en *Pankalpinang* geladen en gelost werd, was hij voornemens eene batterij te leggen.

Reeds in December had de Luitenant-Kolonel KEER naar *Batavia* geschreven, om een detachement van 50 hussaren en 150 à 200 Amboinezen of Boeginezen, om te dienen als jayangsekars, alsmede om autorisatie tot het aanleggen van nieuwe en het verbreden der bestaande wegen; thans vroeg hij om eene aanzienlijke toezending van geschut, affuitage en munitien (het materieel der artillerie op de oostkust, door ons voor bekwaam van de Engelschen overgenomen, was door den Luitenant-Kolonel RIESZ bevonden, onbruikbaar of zeer gebrekkig te zijn), om meer personeel der artillerie en om nog twee kompagnien infanterie, bij voorkeur Amboinezen of Madurezen, in de vooronderstelling dat dezen beter dan de Europeanen tegen het klimaat van *Banka* zouden bestand zijn: er werd in het bijzonder op ligt vervoerbaar geschut aangedrongen, om het tegenover de lillas te kunnen stellen, waarvan de vijand allerwege gebruik maakte en die hij zelfs in de boomen plaatste.

De sterkte van het leger en de voorraad van de magazijnen op *Java* vergunden niet in allen deele aan de aanvragen van den Luitenant-Kolonel, civiel en miliair Kommandant van *Banka*, te voldoen; de groote voorbereidselen voor de tweede Palembangse expeditie maakten dit ook moeilijk, eene expeditie van welker uitslag ons gezag op *Banka* ook ten eenenmale afhankelijk was. Evenwel gaf het Gouvernement last om 8 kanons van 12 Ⓔ en 24 kanons van 8 Ⓔ naar *Banka* te zenden en om in de behoefte aan affuiten aldaar, zoo door aanmaak als door dadelijke versterking te voorzien. Op den 5den Mei vertrok van *Samarang* een detachement van 60 beredene kavalleristen van het legioen van den *Pangerang* PRANG-WEDONO, onder het bevel van drie zijner eigene zonen, alsmede eene kompagnie infanterie van 151 inlanders, gekommandeerd door den Kapitein DU PERRON. Tot het aanleggen en verbeteren van communicatie-wegen werd de Luitenant-Kolonel overeenkomstig zijn voorstel geautoriseerd.

(1) De vertaling van het woord *Soengie* is rivier.

De magt en overmoed der muitelingen nu tot zulk eene hoogte gestegen zijnde, dat het noodig werd tot offensive maatregelen over te gaan, en hen op het een of ander punt eenen gevoelligen slag toe te brengen, wilde men, vooral op de oostkust, het verlies van belangrijke distrikten voorkomen, zoo besloot de Luitenant-Kolonel KEER, tevens met het oog op het hiervoren ontwikkelde plan, om eenen aanval op *Kotta-waringie* te doen.

Om zich bij deze expeditie van eenige oorlogsvaartuigen te kunnen bedienen, hief hij voor ettelijke dagen de blokkade der *Soensang* op. De Luitenant-Kolonel RIESZ, kommandant van de oostelijke distrikten, werd aangeschreven tot deze onderneming mede te werken, door zooveel magt bijeen te trekken als naar zijn oordeel konde geschieden, zonder de verschillende posten aan een dadelijk gevaar bloot te stellen; zich aan het hoofd dezer vereenigde magt te plaatsen en er mede op *Nibong*, het middenpunt der oproerige landen en de woonplaats van het hoofd des districts, *Depallie* DJEROK, te marcheren, de in den weg liggende bentings te vernielen en *Nibong* te nemen; alwaar de Luitenant-Kolonel KEER, na *Kotta-waringie* genomen te hebben, zich met hem hoopte te vereenigen, om vervolgens gezamenlijk *Banka-kotta* en de oostelijke distrikten te gaan bezoeken. Van *Jeboes* liet de civiele en militaire kommandant terzelfder tijd een detachement, onder aanvoering van den 1sten Luitenant CUVELIER vooruitrukken tot aan *Njatauw*, het snijpunt der communicatiewegen tusschen *Jeboes*, *Muntok* en de oproerige landen, met oogmerk om de welgezinde batins, waaronder ook *Njatauw* behoorde, tegen den invloed der oproerlingen te beveiligen.

Den 11den Maart ging de Luitenant-Kolonel KEER met 10 officieren, 200 man en 2 houwitsers, op de korvetten *Eendragt* en *Ajax* en de schoener *Emma* onder zeil, vijf tjunia's voor het opvaren der rivier medevoerende. Den 15den deed hij voor *Tampilang* het anker werpen, waar ter plaatse hij *Radja* AKIL met zijne vaartuigen bescheiden had, nadat deze de rivier *Djering* zoude hebben doorzocht. De overste had de verkenning dezer rivier gelast, om zeker te weten of zich bovenstrooms al dan geen vijandelijke vaartuigen ophielden, daar dezelve als eene gewone schuilplaats der zeeroovers bekend was. Twee dagen naar *Radja* AKIL gewacht hebbende, begon de Overste argwaan te koesteren, naardien de *Radja*, die vooraf de rivier van *Kotta-waringie* had moeten verken-
nan, het plan hoogstwaarschijnlijk moest hebben doorgrond, en misschien wel verraderlijke voornemens konde hebben: een vermoeden, dat, hoewel door den *Radja* niet verdiend, toch geenszins onnatuurlijk was, daar nog maar kort geleden zeer twijfelachtige geruchten omtrent zijne trouw in omloop geweest waren. Het plan was voornamelijk, om met de vijf

tjunia's, de barkas van de *Tromp* en de prauwen van den Radja, tot voor de *Kotta-waringie* rivier op te varen. Daar het nu echter te vermoeden was dat Radja AKIL hetzelfde verdragen en zich bij den vijand gevoegd had, en hij in dat geval onze vaartuigen voorzeker in eene der nauwe passagien van de rivier zoude opwachten, die hem wegens het grootere getal en de meerdere beweegbaarheid der zijnen, een groot overwigt verzekerden, besloot de overste bij *Tampilang* aan wal te gaan, het oude steenen fort aldaar, 't welk door de Palembangers meermalen bezet en weder verlaten was, en nu *Kotta-waringie* tot voorpost strekte, te nemen en tot entrepôt in te rigten, en van hier op het 6 uren verder liggend *Kotta-waringie* te marcheren. Ingeval het vooronderstelde verraad werkelijk bestond, beloofde het laatste plan het voordeel, dat men *Kotta-waringie* aan eenen kant kon aangrijpen, waar de vijand zulks het allerminste konde verwachten, en dat men het misschien maar zwak bezet zou vinden, daar welligt een groot deel der bezetting meer benedenwaarts aan de rivier konde geplaatst zijn, om daar de onzen op te wachten, in welk geval het mogelijk niet zeer moeilijk zoude vallen de vereeniging van de twee gescheidene deelen te beletten.

Den 17den landden de troepen en werd het fort *Tampilang* zonder slag of stoot genomen, daar de verdedigers op de eerste nadering der onzen, lafhartig naar de bosschen vloden.

Den 18den vervoegde Radja AKIL zich alhier bij den Overste; hij had niet eerder kunnen komen uithoofde van de vele takken der rivier *Djering*, waarvan hij er een-en-twintig was opgevaren, zoodat hij nu de verzekering kon geven dat zich geene rooversprauwen in de rivier ophielden.

Alsnu omtrent de goede trouw van Radja AKIL gerust gesteld, zag de Luitenant-Kolonel KEER er geen gevaar in, tot zijn eerste plan terug te keeren: hij gaf daaraan de voorkeur, wijl hij over de rivier met zijne gezamenlijke strijdkrachten en met onvermoeide soldaten voor *Kotta-waringie* meende te kunnen aankomen, terwijl hij over land gaande, met alle moeilijkheden van eenen boschachtigen en moerassigen weg, gepaard met gebrek aan transportmiddelen, te kampen zoude hebben. De tjunia's door de prauwen van Radja AKIL op sleeptouw genomen zijnde, kwamen nog denzelfden avond voor de rivier *Kotta-waringie* ten anker; den 19den begon men dezelve met den vloed op te werken en den 20sten bereikte men de uitwatering der kreek, waaraan *Kotta-waringie* gelegen was; deze werd zoodanig met boomen gebarricadeerd bevonden, dat er verscheidene dagen noodig zouden geweest zijn, om eene passage voor de tjunia's te maken, iets, dat hooger op, onder het bereik van het vijandelijk geschut, ook

gevaarlijk geworden zoude zijn; men zag dus naar eenen anderen weg om, om *Kotta-waringie* zoo mogelijk van eenen onverwachten kant te naderen, hetwelk evenwel, uithoofde van het moerassige terrein langs de rivier-oeveren, mede niet gemakkelijk scheen. Den 21sten vond men eene passage, waar het moeras slechts een half uur breed was en men aan de andere zijde op eenen vasten grond, waarop eenige goede huizen stonden, uitkwam: deze streek zooveel doenlijk uit hooge boomen hebbende doen verkennen, liet de Overste den weg zoo goed mogelijk verbeteren, door denzelfden met omgekapt boomstammen en met takken te beleggen, waartoe al het volk van Radja AKIL, de roeijers van de tjunia's en al de inlandsche soldaten te werk gesteld werden; om er de houwitsers over te kunnen brengen, werden horden vervaardigd. Den 25sten was dit werk genoegzaam voltooid om den marsch aan te vangen; aan de overzijde van het moeras bij de vorengesegde woningen gekomen, stiet de voorhoede, gekommandeerd door den 1ten Luitenant GENNET, op een' troep met pieken en donderbussen gewapende muitelingen, welke, na éénmaal hun geweer gelost te hebben, met de bajonet verjaagd werden: zij lieten drie dooden op de plaats en de onzen in het bezit van drie met palissaden omgevene en goedgebouwde huizen, waarin men eenen aanzienlijken voorraad padie en eenig kruid vond. Zich door verkenningen genoegzaam van de positie der op een uur afstands gelegene benting *Kotta-waringie* verzekerd hebbende, deed de Luitenant-Kolonel KEER dezelve den 26sten aanvallen, met dat gevolg, dat de onzen, niettegenstaande eene vrij hardnekkige verdediging, na een vierde uur tijds meester van de benting waren. Zij vonden daarin 6 ijzeren kanons van 6, 4 en 3 C , 1 metalen stukje van 1 C , 2 lilla's van $\frac{1}{2}$ C , eenige donderbussen, geweren, pieken en verdere inlandsche wapenen, eenen kleinen voorraad munitie en 5 zeer goede prauwen; hun verlies bedroeg 2 dooden, 5 zwaar en 8 lichtgewonden, maar wel tienvoudig was het op den vijand gewroken, van welken velen hun behoud gezocht hadden door zich van eene, wel twintig voet hooge, steilte in de rivier te werpen. Als in de gelegenheid geweest zijnde, zich bijzonder te onderscheiden, noemde de Kommandant: de 1ste Luitenant MEURS, HOSTINSKY en CUYELIER, den Sergeant-Majoor PETERSVELD, der Sergeant LA RUELLE, de Korporaals PAS, KALFERMAN, FRIEDLANDER en TIEL; de twee laatstgenoemden werden reeds in den aanvang van het gevecht gewond, doch verwijderden zich niet voor dat zij er door verlies van krachten toe genoodzaakt waren.

Uit aanmerking van den slechten weg van *Kotta-waringie* naar *Nibong*, die omstreeks dezen tijd van het jaar nog genoegzaam onoverkomelijk was, en de reeds meer verstreken tijd dan men vooraf gemeend had tot de expeditie te zul-

len noodig hebben, voorts uit aanmerking van de gewigtige bezigheden, die den civielen en militairen kommandant naar *Muntok* riepen, gepaard met de vooronderstelling dat de muitelingen nu in lange niets van eenige aangelegenheid meer zouden kunnen ondernemen, zag de Overste KEER van het voornemen af, om zich met den Luitenant-Kolonel RIESZ te vereenigen. Hij keerde naar *Muntok* terug, te *Kotta-waringie* eene bezetting onder bevel van den Kapitein CROES achterlatende, en voornemens zijnde om in Mei, als de wegen wat opgedroogd zouden zijn, van daar de operatiën te hervatten. Bij deszelfs vertrek hadden zich reeds vele batins op den linker rivier-oever onderworpen; ook bij verscheidene van den regter oever bestond de goede wil daartoe, maar de vrees voor wraakoefening van de hoofden der roovers, *Batin BARIEN* en *ROESSIE*, hield er hen van terug. De Overste maakte bij zijne afreis van *Kotta-waringie* eene algemeene amnestie bekend, voor allen, die uit eigen beweging naar hunne woningen zouden terugkeeren, met uitloving tevens eener premie van 500 Spaansche matten voor dengenen, die *Batin BARIEN* of *ROESSIE* levend, en van de helft voor hem, die een hunner dood zoude uitleveren. Den 11den April kwam de civiele en militaire kommandant van *Banka* van zijne expeditie ter hoofdplaats terug.

De Luitenant-Kolonel RIESZ ontving de order om naar *Nibong* op te rukken en zich daar met den Luitenant-Kolonel KEER te *Soengi-liat* te vereenigen. Hij zond aanstonds aan den Kapitein EGÉ, kommandant van *Pankal-pinang*, de noodige bevelen om aldaar tegen den 16den Maart zooveel van de troepen in zijn district zamen te trekken, als zonder de posten aan een dadelijk gevaar bloot te stellen, konde geschieden, ten einde op den 17den, vereenigd met de troepen welke hij Luitenant-Kolonel zoude medebrengen, eene binnenlandsche expeditie te ondernemen, den *Demang MIENJAK* tevens gelastende, zich den 15den met zijne prauwen te *Pankal-baroe* te bevinden, om de troepen van *Soengi-liat* naar *Pankal-pinang* over te brengen.

Den 14den Maart marcheerde de Luitenant-Kolonel RIESZ van *Soengi-liat* naar *Marawang* en den 15den van daar naar *Pankal-baroe*, van waar hij nog denzelfden dag met de prauwen van *Demang MIENJAK* te *Pankal-pinang* aankwam; de dag van den 16den tot het maken der noodige voorbeschikkingen besteed hebbende, begaf zich de Overste RIESZ den 17den met eene magt van 160 bajonetten op weg: ieder man droeg zijne vivres voor vier dagen, waarvan overigens nog zoóveel medegenomen werd, als door 57 koelies — meer waren er niet bij elkander te brengen — konde gedragen worden, zoodat het detachement in het geheel voor ongeveer acht dagen vivres medevoerde. De eerste marsch van *Pankal-pinang*

ging over *Toa-Tono* naar *Ayer-Dorin*; de inwoners van beide deze kampongs waren, uit vrees voor de muitelingen, naar de bosschen gevlugt, maar kwamen, door de tegenwoordigheid en het ordelijk gedrag onzer troepen gerustgesteld, spoedig in hunne woningen terug; op den marsch van den volgenden dag was *Bankal* de eerste kampong waar men doortrok; de gezindheid der inwoners was hier evenals in de voorgaande kampongs, maar *Kambodja* vond men geheel verlaten; aan gene zijde van *Kambodja* werd de weg, of beter gezegd het voetpad, van nature zeer moeilijk en smal; overal waar het door bosch liep, was het met omgekapte boomen, die dwars over den weg lagen, verhakt, en waar daartoe geen gelegenheid was, waren ontelbare borangs (aangepunte bamboezen pennen) geplaatst; de marsch werd hierdoor zeer vertraagd, en meermalen was men, ter oorzaak van de omgehaalde boomen, genoodzaakt eenen geheel nieuwen weg open te kappen. Bij *Roema-doea* had de eerste ontmoeting met den vijand plaats; hij had zich daar aan den ingang van het bosch, achter eene borstwering geplaatst en ontving de onzen met een salvo van geweer- en donderbusschoten, doch nam, zoodra de voorwacht der aanvallers den voet zijner borstwering bereikt had, ijlings de vlugt in het bosch; te *Makoeboe* vond men eene benting, die zich insgelijks flauw en kort verdedigde, en zoo was het ook gesteld met eene groote en twee kleine bentings bij *Sampang* opgericht. Hier deed de Overste RIESZ zijne troepen overnachten. Den 19den voerde de weg wederom voor het grootste gedeelte door bosch, waaruit de troepen bij aanhoudendheid door geweeerschoten van verborgene schutters verontrust werden; te *Soengie Kaliouw* werd eene halte gemaakt om te rusten; den marsch weder hervat hebbende, kwam men op den middag aan eene benting, grooter en sterker dan de voorgaande en waarvan de positie allergunstigst voor de verdedigers was: langs beide zijden stroomden ondoorwaadbare rivieren en een mede ondoorwaadbaar kanaal, dat deze rivieren vereenigde, dekte het front; gelukkig was de brug over dit kanaal nog maar ten deele afgebroken. Had de vijand de sterkte zijner positie weten te waarden en er behoorlijk partij van getrokken, dan zouden de onzen, geheel van geschut onthloot, den aanval voorzeker hebben moeten opgeven, maar de vijand liet zich door het snelle en onversaagde van den aanval verkloeken, en gaf de benting met den daarachter gelegenen kampong *Soengie-toebang*, na eene kortstondige en weifelmoedige verdediging, prijs. De Luitenant-Kolonel RIESZ toefde hier slechts zoo lang als noodig was om de manschappen eenigzins tot verhaal te laten komen; twee uren verder gemarcheerd zijnde, ontmoette men weder eene benting, die een gelijk lot met de voorgaande onderging en nu kwam men aan het eigenlijk doel van

den marsch, namelijk aan den kampong *Nibong*, die, ofschoon door vijf verschillende kampongs verdedigd, ook nog denzelfden dag voor den moed der onzen moest bukken. Het verlies van dezen dag bedroeg niet meer dan vier gewonden; dat dit, in vergelijking der behaalde voordeelen zoo gering was, moet veel worden toegeschreven aan den spoed, waarmede de Luitenant-Kolonel RIESZ zijne maatregelen nam en aan het vuur waarmede hij dezelve wist te doen uitvoeren. Zij, die zich onder dezen hoofd-officier het meeste hadden onderscheiden, waren de Luitenants HARTMAN en GREVESTEN, de Sergeant KLOMP, de Korporaal HERSBERGEN en de fuseliers KRITSMAN en HIEDIK.

Onkundig zijnde of de Luitenant-Kolonel KEER al dan niet in het voornemen geslaagd was om tot *Kotta-waringie* door te dringen en die sterkte te nemen, zoude de Luitenant-Kolonel RIESZ zijnen togt gaarne tot daartoe doorgezet hebben om er zich van te verzekeren en zijne magt met die van genoemden hoofd-officier te vereenigen, ware het niet dat de vermoeidheid en de nog zeer geringe voorraad levensmiddelen van het detachement zulks ongeraden hadden gemaakt, daar die stap waarschijnlijk den geheelen ondergang van hetzelfde, en bij gevolg ook het verlies van de oostelijke districten ten gevolge moest hebben, zoo *Kotta-waringie* nog in 's vijands magt was, en deze de vereeniging der twee korpsen wist te beletten, naardien het niet mogelijk was om met door vermoeijenissen en honger uitgeputte soldaten, de hinderpalen te overwinnen, die hem in zoodanig geval op den terugmarsch te wachten stonden. De Luitenant-Kolonel RIESZ besloot dus twee dagen te *Nibong* naar tijding van den Luitenant-Kolonel KEER te wachten, en na het verstrijken van dien tijd niets vernomen hebbende, den terugmarsch naar *Pankal-pinang* aan te nemen, gelijk hij zulks ook op den 27sten Maart deed, na den kampong *Nibong* met al wat den vijand van eenige dienst konde zijn, verbrand en vernield te hebben. De kampongs *Soengi-Loëbang*, *Soengi-Kaliouw*, *Tampang* en *Makaboe* ondergingen achtervolgens hetzelfde lot, gelijk ook *Roema-doea*, *Zek* en *Kumbadja*; overal waar de weg door het bosch liep, en dit was meesttijds het geval, werden de troepen in de flanken van achter boomen en struiken beschoten; een uur voorbij *Tampang* was, sedert de troepen in den optogt daardoor gemarcheerd waren, eene nieuwe benting opgericht, waaruit de vijand nu, door den terugtogt der onzen aangemoedigd, eene hardnekkige verdediging bood: de aanval geschiedde met gelijke voortvarendheid en met hetzelfde goed gevolg als bij den aanval op de sterkten die den optogt hadden moeten beletten: de brave Luitenant HARTMAN was de eerste die zich in het vijandelijk werk wierp, de reeds genoemde Korporaal HERSBERGEN stierf den helden dood aan den voet der borstwering. Den 24sten *Ayer-Dorin*

verlaten hebbende, was men naauwelijks aan het groote moeras voor *Toa-Tono* gekomen, of het detachement werd met een hevig geweervuur uit het bosch ontvangen, terwijl de weg waarover het marcheerde, allermoeijelijkst was, als zijnde alleen begaanbaar door de omgekapte boomstammen die er met tusschenruimten overheen gelegd waren, zoodat men van den eenen op den anderen stam moest stappen en springen; dan door de goede maatregelen van den Kommandant en het dapper gedrag van den Sergeant-Majoor WESSELS en den Sergeant der artillerie ROSEVELD, die zich met eenige braven van den weg af waagden, het moeras indrongen en den vijand van achter zijne schuilplaatsen verjoegen, werd de passage spoedig vrij gemaakt. In den namiddag van den 24sten Maart kwam de Luitenant-Kolonel RIESZ met zijne troepen te *Pankal-pinang* terug. Het verlies op den geheelen togt bedroeg 2 gesneuvelden en 5 gewonden.

Het gouvernement hechte zijne volkomene goedkeuring aan de maatregelen van den civielen en militairen kommandant van *Banka*, en gaf deszelfs hooge tevredenheid te kennen over het militair gedrag zoo van de beide hoofd-officiëren als van de verdere officieren, onder-officiëren en manschappen, hiervoren met name vermeld. Ter belooning voor hunne goede diensten werden de 1ste Luitenant CUVELIER en de 2de Luitenant GREVESTEN respectivelijk bevorderd tot Kapitein en 1sten Luitenant.

Bij besluit van den 25sten Mei 1820, werd *Kotta-waringie* tot een nieuw mijn-district verklaard en autorisatie verleend om deszelfs hoofdplaats in bekwamen staat van verdediging te brengen.

Tegen de verwachting van den Luitenant-Kolonel KEER, lieten na deszelfs vertrek van *Kotta-waringie*, de muitelingen zich daaromstreeks al spoedig weder gelden, herhaaldelijk beproevende om de communicatie door middel van kleine bentsings af te snijden, die echter telkens door de bezetting van *Kotta-waringie* vernield werden.

In het begin van Mei ontving de Luitenant-Kolonel KEER van den Kapitein EGÉ, kommandant van *Pankal-pinang*, welke den, inmiddels tot herstel zijner gezondheid naar *Java* vertrokken, Luitenant-Kolonel RIESZ in het bevel over de troepen in de oostelijke districten opgevolgd was, het berigt, dat zich op de oostkust eene magt van zeeroovers verzameld had, bestaande uit 40 prauwen van *Radeen ALI*, zijnde de zoon van *Radeen KLING*, en 60 à 70 prauwen van den *Orang-Kaya* van *Linga*, waaronder 9 groote en sterk bemande Boeginesche prauwen, welke gezamenlijke scheepsmagt *Koba* van de zeezijde ingesloten hield, terwijl zulks van den landkant door de muitelingen van *Niëri* geschiedde. Kapitein EGÉ had, zoodra hij daarvan kennis bekam, de bezetting van *Koba*, bestaande

mit 1 sergeant en 21 man, eene versterking van 1 sergeant en 55 man toegeschikt. De civiele en militaire kommandant van *Banka* zond den Kapitein EGÉ aanstonds last om met het overige zijner kompagnie insgelijks naar *Koba* te marcheren en zich met zijne officieren aan het hoofd te stellen van de hun toevertrouwde manschappen, gelijk zulks behoorde, den Kapitein LE JEAN, kommandant van *Soengi-liat*, tevens gelastende *Pankal-pinang* door een genoegzaam sterk detachement te doen bezetten.

De Sergeant DOMPOT, het door Kapitein EGÉ voorloopig naar *Koba* gezondene detachement kommanderende, rapporteerde onder dagtekening van den 2den Mei, daar juist te zijn aangekomen, op het oogenblik dat de zeeroovers met 5 à 400 man geland waren om onzen post aan te vallen. Door een 50tal Chinezen ondersteund, had hij hun onmiddellijk aangegrepen en hen ook tot het strand en op hunne vaartuigen teruggejaagd; zich nu weder tot de sterkte *Koba* wendende, hoorde hij aan dien kant een geweervuur, en snelde nog even ter regter tijl toe, om het zwakke garnizoentje, dat, door slechts 80 Chinezen ondersteund, met de muitelingen van *Niëri* kampte, ook van dezen aanval te ontzetten.

Latere berigten luidden dat *Koba* wederom geheel ingesloten was en men der bezetting geene vivres van van *Pankal-pinang* konde doen toekomen, daar zulks over land niet konde geschieden, wegens gebrek aan Koelies, en over zee niet, omdat de weinige beschikbare prauwen niet tegen de magt der zeeroovers bestand waren.

Ten einde de rampen, waarmede de oostelijke districten bedreigd werden, zoo mogelijk nog voor te komen, bragt de Luitenant-Kolonel KEER met allen spoed eene zoo sterk mogelijke expeditie bijeen, daartoe alle beschikbare vaartuigen verzamende en dezelve in twee divisien verdeelende: de schoener *Emma* werd vooruitgezonden naar *Pankal-pinang*, om daar met de schoener *Leeuwrik*, de kanonneerboot n°. 18 en 5 prauwen van *Demang MIENJAK*, de eerste divisie te formeren en vervolgens positie te gaan houden voor de *Kwalla*; den 11den Mei vertrok de tweede divisie, zamengesteld uit de schoener *Johanna*, de kanonneerboot n°. 1 en 8 prauwen van *Radja AKIL*, een detachement van 70 Europeanen overbrengende, om in de verdediging van *Pankal-pinang* te kunnen voorzien, zoo dit noodig mogt geworden zijn, of wel met de in dat district aanwezige troepen eene offensieve beweging te kunnen ondersteunen, bijaldien de omstandigheden gunstig mogten bevonden worden.

De Luitenant-Kolonel KEER had zich aan boord van de korvet *Galathé* begeven, om de operatiën in persoon te bestieren, maar door tegenwind tot den 15den Mei in het gezigt van *Muntok* opgehouden wordende, zag hij dien dag het transport-

schip *Minerva* aankomen, aan boord hebbende het reeds vroeger vermelde detachement inlandsche kavallerie en de kompagnie infanterie, en gouvernements-depêches medebrengende, welke omstandigheid zijne verwijdering van de hoofdplaats vooreerst belette, waarom hij aan den Kapitein GEZELSCHAP opdroeg de reis met de *Galathée* voort te zetten en hem ter oostkust te vertegenwoordigen, voornemens zijnde over land naar *Koba* te marcheren, zoodra zijne tegenwoordigheid op de hoofdplaats slechts eenigzins gemist zoude kunnen worden.

Door dringende bezigheden nog altijd opgehouden, ontving de Luitenant-Kolonel KEER op den 20sten Mei de tijding dat de muitelingen van *Niëri* acht mijnen verwoest en aanslagen op verschillende posten gewaagd hadden, waarin zij ondersteund waren geworden door de zeeroovers; dezen waren vervolgens weder afgetrokken en genen teruggekeerd naar *Niëri*, waarschijnlijk op het gerucht van de aankomst der flotille. Deze berigten en de bevelen van het Gouvernement om toebereidselen te maken voor de Palembangsehe expeditie, deden den Luitenant-Kolonel KEER van den voorgenomenen togt afzien en maatregelen beramen om door de troepen in de oostelijke districten eenen aanval op *Niëri* te laten doen, waarvan hij voornemens was het beleid op te dragen aan den Kapitein LE JEAN. De Kapitein GEZELSCHAP had zijne bestemming niet kunnen bereiken, doordien de *Galathée* op eene klip strandde en verongelukte.

De aanvallen op *Koba* en het schipbreuk lijdten der korvet *Galathée* waren tegenspoeden welke het lang gekoesterde plan om *Banka-Kotta* te bezetten, vooreerst onuitvoerlijk maakten, een plan waarvan de Overste zich de beste gevolgen had voorgesteld voor de ten onderbrenging van het roofnest *Niëri*, waartegen de Kapitein LE JEAN, voor het oogenblik, met de troepen in de oostelijke districten ook niets ondernemen konde, daar deze door de laatste vermoeijenissen een groot getal zieken bekomen hadden.

Berigten dat *Radeen ALI* zich weder in de *Lepar-eilanden* ophield, aan de *Soengie-Ketia*, tusschen *Koba* en *Kappo* eene benting gemaakt had, en daar eenen openlijken handel in tin dreef, terwijl hij de inwoners van geheel de omstreek tot zijne dienst had, bragten den civielen en militairen kommandant van *Banka* tot het besluit, om zelfs met eenige troepen en vaartuigen naar *Toeboealie* te stevenen, dien post te herstellen, onderwijl met de kleine vaartuigen eenen togt naar de *Lepar-eilanden* te doen, om zoo mogelijk de rooversprauwen te vernielen, naar *Toeboeali* terug te keeren en vervolgens van daar de roovers te land aan te tasten, zijnde *Niëri* 8 uren van daar en even verre van *Ketia* gelegen. De uitvoering van dit voornemen wachtte alleen op de aankomst van levensmiddelen en geld van *Batavia*.

Terwijl de Luitenant-Kolonel KEER daarnaar wachtte, werd hij onderrigt dat de particuliere brik *Pallas*, een vaartuig dat 12 stukken voerde, en dat levensmiddelen voor *Koba* aan boord had, voor die plaats door de zeeroovers genoodzaakt was geworden het anker te kappen en naar *Soengie-liat* te wijken, bij welke gelegenheid een laadvaartuig met 5 kojangs rijst, die reeds ontscheept waren, hun in handen gevallen was, en dat Kapitein LE JEAN op de ontvangst dier tijding, aanstonds de brik *Zeehond* en de kanonneerboot n°. 1 naar *Soengie-liat* had gezonden, om de brik *Pallas* naar *Koba* terug te geleiden, waartoe hij gemeend had ook nog de kanonneerboot n°. 17 te moeten afzenden, welk vaartuig vier maanden geleden door den Luitenant-Kolonel naar de rivier *Marawang* was gezonden, om de magazijnen van het district bij *Batoeroessak* te beschermen en de batterij aan de *Kwalla* te ondersteunen; Kapitein LE JEAN had er geen gevaar in gezien dit vaartuig eenige dagen van zijne bestemming te verwijderen, daar hij bij de uitzending van het convooi, de ligplaats der rooverspraauwen kende en de zeeroovers niet onvoorzigtig genoeg gelooven kon, om, terwijl vier oorlogsvaartuigen daaromtrent tegenwoordig waren, de *Kwalla* binnen te loopen en zich bloot te stellen om ieder oogenblik achterhaald en afgesneden te worden; zij waren intusschen zoo roekeloos, en dit tot groot nadeel voor ons. Twee dagen na het vertrek van de boot n°. 17 kwamen 40 groote prauwen de rivier *Marawang* oproeien, en in den morgen van den 8sten Augustus werd *Batoeroessak* door 1500 man aangevallen; nadat de kommandant, zijnde een Sergeant, en 11 man van de kleine bezetting gewond waren, en het kruidmagazijn in de lucht gesprongen was, trokken de verdedigers op *Marawang* terug.

Deze tegenspoeden vernemende, zond de civiele en militaire kommandant van *Banka* aanstonds de korvet de *Zwaluw* en de schoener *Calypto* met troepen ter ondersteuning der oostelijke districten af en verzocht den Kapitein-Luitenant DIBBETS, kommandant der marine in de wateren van *Palembang*, alle slechts eenigzins misbare vaartuigen ter zijner beschikking te stellen, om den vroeger voorgenomenen togt door de *Lepar-eilanden* en vervolgens eenen aanval op *Niëri* te kunnen doen, welk rooversnest hij, om de betrekking van de aldaar gevestigde muitelingen met de zeeroovers van *Radeen-ALI*, van *Linga* en van *Billiton*, beschouwde als eenen grooten invloed uit te oefenen op de aanvallen die de oostelijke posten gedurig van deze zeeroovers ondervonden. In het rapport over deze aangelegenheid aan den Kommandant van het Indisch leger, gaf de Luitenant-Kolonel KEER den wensch te kennen, dat hem nog een getal van 7 à 8 kleine oorlogsvaartuigen en eenige infanterie van *Batavia* gezonden wierde, om

aanstonds na den togt in de *Lepar-eilanden* en het nemen van *Niëri*, naar *Billiton* te kunnen stevenen, alwaar men zeide dat het te *Batoeroessak* geroofde tin geborgen was. Ingeval aan deze aanvraag voldaan konde worden, verzocht de Overste de vaartuigen regelregt op *Toeboealie* te dirigeren, uithoofde van de moeilijkheid om in dat jaargetijde van *Muntok* derwaarts te stevenen, alsmede om er een particulier vaartuig met levensmiddelen voor 600 man, voor den tijd van 4 of 6 maanden, bij te voegen; de uitrusting der expeditie tegen *Palembang* was oorzaak dat het Gouvernement de gevraagde middelen niet beschikbaar konde stellen.

Drie van de vaartuigen, die onder de orders van den Luitenant GUICHARD de brik *Pallas* moesten begeleiden, ontmoetden bij *Pankal-pinang* 8 rooverspraauwen; een daarvan met 2 ijzeren kanons van 5 f gewapend en met tin geladen, viel hen na een kortstondig gevecht in handen, de overigen ontkwamen door de vlugt. Vervolgens de *Kwalla* opvarende om eenige goederen voor *Pankal-pinang* te lossen, vernam voornoemde Luitenant dat *Batoeroessak* daags te voren genomen was en een deel der rooverspraauwen zich nog in de rivier bevond; hij roeide met zijne drie vaartuigen de rivier op en ontmoette ook al spoedig de rooverspraauwen, welke zich echter zoo dapper weerden, dat de Luitenant GUICHARD geraden vond naar den mond der *Kwalla* af te zakken en in afwachting van nadere bevelen, zoo mogelijk het uitloopen der prauwen te beletten. De roovers, onder aanvoering van *Radeen ALI* en *Panglima RADJA*, roeiden nu met hunne prauwen de rivier hooger op, tot bij den kampong *Ayer-dingien*, alwaar zij het geroofde tin ontladden, zich met de landmuitelingen vereenigden en eene verschaning opwierpen, verscheidene kampongs in den omtrek plunderden en verbrandden en de posten *Pankal-pinang* en *Marawang*, welker garnizoenen veel door ziekten geleden hadden, met hunne aanvallen bedreigden.

Koba werd nagenoeg terzelfder tijd tweemaal, van de landen de zeezijde tegelijk, aangevallen, beide welke aanvallen met goed gevolg afgeslagen werden.

Deze gesteldheid van zaken noopte den Luitenant-Kolonel KEER, het plan om *Toeboeali* te bezetten, eenen togt door de *Lepar-eilanden* te doen en vervolgens van *Toeboealie* uit *Niëri* en *Ketia* aan te vallen, in zoo verre te wijzigen, dat de expeditie nu onmiddellijk op de bedreigde punten gerigt zoude worden, van waar men de roovers te land en te water zoude trachten te verjagen, om daarna naar *Niëri* en *Ketia* door te dringen en eindelijk te *Toeboealie* weder een' post op te rigten.

Den 6den September kwam de Luitenant-Kolonel KEER te *Soengie-liat* aan, in het denkbeeld verkeerende, dat de zee-

roovers, welke *Batoe-roessak* geplunderd hadden en zich in de rivier *Marawang* ophielden, daar nog ingesloten zouden zijn; dan tot zijn leedwezen moest hij hier vernemen, dat de Luitenant GUICHARD, in strijd met de hem gegevene instructien, had goedgevonden de rivier *Marawang* te verlaten, en dat de roovers, daarvan gebruik makende, met hunne prauwen waren uitgelopen. Gedurende het aanwezen der zeeroovers in de *Marawang*, was de magt van de muitelingen onder *Batin-BARIEN* en ROESSIE, zoodanig aangegroeid, dat zij zich niet ontzagen in de nabijheid van *Soengi-liat* te voorschijn te komen, de mijnwerkers van *Marawang* allerwege te verontrusten en zelfs nog kort voor de aankomst van den Overste te *Soengi-liat*, den kampong *Tjingal* in brand te steken.

Den 7den September vertrok de Overste naar *Marawang* om de middelen van verdediging aldaar in oogenschouw te nemen; hij stond aan de Chineschen mijnwerkers toe zich tegen de roovers te wapenen. Den 11den kwam hij te *Pankal-pinang*, alwaar hij het volk van *Toa-Tono*, even als de Chinezen aldaar, genegen vond zich te wapenen en de roovers uit hunne nabijheid te verjagen, hetwelk ook aan een gedeelte toegestaan werd.

Geruchten en bijna zekere berigten hielden in, dat thans *Mendara*, een oude kampong en het geliefkoosd verblijf van *Batin-BARIEN*, de verzamelaarsplaats der roovers was, dat zich daar het van *Batoe-roessak* geroofde geschut, tin en zout bevond en er ook nog eenige vijandelijke prauwen in de *Marawang* lagen. Dien ten gevolge ontving de Kapitein LE JEAN order, om den 12den September met een detachement van 30 Europeanen en 100 Chinezen van *Soengi-liat*, over *Layang*, *Manka* en *Jemoen*, naar *Mendara* te trekken, en de Kapitein WEINRICH, om met een detachement van 40 Europeanen en 50 Bankasche inboorlingen, van *Pankal-pinang* uit, over *Toa-Tono* en *Ager-dingieu*, naar dezelfde plaats te marcheren; beide detachementen moesten in den ochtend van den 17den op *Mendara* aanrukken; de Luitenant-Kolonel zelf zoude zorgen, dat hij met de kleine vaartuigen de rivier oproeiende, gelijktijdig met de Kapiteins LE JEAN en WEINRICH voor *Mendara* aankwam. Deze zamengestelde beweging viel naar wensch uit; de verschillende detachementen rukten ter bepaalde tijd tegen *Mendara* op en hadden slechts de gelegenheid om den vlugtenden vijand eenige gewerschoten achterna te geven; drie der kanons van *Batoe-roessak* en eenige voorwerpen van mindere aangelegenheid, maakten den buit uit dien men te *Mendara* vond. De Kapitein WEINRICH had in den opmarsch geen oponthoud ondervonden, Kapitein LE JEAN daarentegen had met vele moeilijkheden van den weg moeten worstelen en was gedurende den ganschen marsch met enkele gewerschoten van achter boomen en struiken, geplaagd

geworden, waardoor een zijner Chinezen gedood en twee Europeesche flankeurs gewond werden; tusschen *Layang* en *Manka* had hij eene benting aangetroffen, waaruit hij met donderbussen beschoten werd, doch zulks hield hem echter niet lang op, daar dezelve onmiddellijk in den stormpas aangegrepen en zonder eenig verlies genomen werd; de inlandsche Luitenant WONGSIO en de inlandsche Fuselier SIDIX waren de eerste die de borst-wering beklommen. Bijzondere lof werd ter zake dezer expeditie door den Luitenant-Kolonel KEER toegekend aan den Kapitein der infanterie LE JEAN en den Kapitein der genie VAN DER WIJCK.

De berigten dat *Radeen-ALI* zich met *Radeen-KLING* in de *Lepar-eilanden* ophield en hij van daar uit onze posten gedurig deed verontrusten, werden meer en meer bevestigd; de Overste vertrok daarom den 25sten September met 2 roeikanonneerbooten, 5 penichen en 9 prauwen van den Majoor (deze rang was hem door het Gouvernement toegekend) *Radja-AKIL* naar de *Lepars*, met oogmerk *Radeen-Kling*, die de hoofdaanvoerder der zeeroovers aldaar was, op te zoeken, zijne prauwen te vernielen en hem in het geheel de meestmogelijke afbreuk te doen, ten einde de handen vrij te hebben in de wederoprigting van den post *Toeboeali* en vervolgens van daar uit tegen *Niëri* te kunnen ageren; een schoener, een brik en de kanonneerboot n°. 1 waren reeds vooruitgezonden om de wateren tusschen de eilanden te blokkeren en de beweging te ondersteunen.

Den 27sten September te *Koba* aankomende, vond de Overste daar de nadere bevestiging van een hem reeds vroeger ter ooren gekomen gerucht, namelijk, dat *Radeen-KLING* door den Sultan van *Palembang* aangesteld was tot gebiedier van *Banka* en daardoor eenen grooten aanhang verworven had. Men wist daarenboven te *Koba*, dat *Radeen-KLING* naar zijne aankomst van *Billiton*, waar hij zich eenen tijd lang had opgehouden, aan de *Soengi-Bantal*, op eene door moeras omgevene plaats, eene benting had aangelegd en dat het kamp van *Radeen-ALI* niet verre van daar moest wezen.

Den 1sten October vertrok de Luitenant-Kolonel KEER met de expeditie van *Koba*, den 6den deed hij niet verre van den noordelijken hoek van *Poeloe-Lepar* het anker werpen en den 7den de *Straat Lepar* binnenroeijen, waarin men, na eenige eilanden gepasseerd te zijn, eene prauw in het gezicht kreeg, die met kracht van zeil en riemen de vaartuigen voorbleef, waarschijnlijk om de aankomst der flotille te gaan aankondigen; tegen den middag ontdekte men tusschen *Poeloe Tingie* en een ander eiland, verscheidene prauwen, welke de rivier *Kappo* zochten te bereiken; er werd aanstonds jagt op gemaakt, eene groote prauw gelukte het een kreekje binnen te loopen en te ontkomen, de overigen werden op strand gejaagd,

alwaar men de opvarenden met het volk dat zich daar aan den oever vertoonde, landwaarts in zag vlugten. Men bespeurde nu ook eenen kampong en eene brik die daarbij ten anker lag; kampong en brik werden door onze vaartuigen ingesloten. Des anderen daags werden uit den kampong eenige schoten op de vaartuigen gelost, doch nauwelijks waren deze begonnen zulks te beantwoorden, of men zag den vijand den kampong verlaten; *Radeen-KLING* was echter, zooals men daarna vernam, er in gebleven, tot op den oogenblik dat de onzen voet aan wal zetteden. Nu de zekerheid hebbende dat de benting van *Radeen-KLING* niet verre van daar konde wezen, gelastte de Overste aan *Radja AKIL* om den volgenden dag, 's morgens vroeg, het daar uitwaterende riviertje binnen te loopen en het zoover mogelijk te verkennen; aan den Kapitein VAN DER WIJCK werd te gelijkertijd opgedragen, met eenige gewapende sloepen, *Poeloe-Tingie* rond te varen en zich te overtuigen of *Radeen ALI* daar inderdaad bezig was eene versterking op te rigten. *Radja AKIL* liet des anderen daags weten, dat hij de rivier een uur ver opgevaaren zijnde en eene benting ontdekt had; de Kapitein VAN DER WIJCK kwam berigten, op *Poeloe-Tingie* de voorbereidselen om eene versterking te maken, gevonden en vernield te hebben, waarna de Overste hem onmiddellijk naar *Radja AKIL* zond om de benting van *Radeen KLING* te verkennen. De Kapitein rapporteerde, geen gelegenheid te vinden om nabij de benting te landen, dat de aanval van uit de rivier veel zwaarigheid in had, maar dat het hem toescheen alsof er een goede weg bestond van den afgebranden kampong aan het strand, naar de benting, langs welken hij aanbode den aanval in persoon te bewerkstelligen. Aanstonds maakte de Overste de noodige beschikkingen om den volgenden dag te kunnen aanvallen; hij verdeelde daartoe zijne magt in drieën; een deel, bestaande uit 5 officieren en 50 man geregelde troepen, benevens 20 man van *Radja AKIL*, werd gesteld onder de orders van den Kapitein VAN DER WIJCK, die den aanval moest beginnen met de voorwacht en tirailleur tegen de benting te zenden, om de kanonschoten derzelve te verstrooijen en van het gros der aanvallende troepen af te leiden; 50 man van *Radja AKIL*, uitmakende het tweede gedeelte, moesten onder hun eigen hoofd zich in embuscade stellen in het met kreupelgewas doorgroeide moeras, gedurende het tirailleurvuur in stilte en zoo onbemerkt mogelijk naderen, en vervolgens te gelijkertijd met het eerste gedeelte de benting van hunnen kant bestormen; met het derde gedeelte, bestaande uit drie gewapende sloepen, bemand met vrijwillige matrozen en eenige weinige militairen, zoude de Overste zorgen ter regter tijd voor de benting te zijn, om de schoten naar hem toe te trekken. Den 10den October stelde zich alles overeenkomstig het plan van den vorigen dag in beweging; ten 12 ure op den

middag begon het tirailleurvuur; de bezetting der benting beantwoordde dit onmiddellijk met kanon- en lilla-schoten, spoedig liet zich ook het vuur uit de ligte stukken der sloepen hooren en nu deed de Kapitein VAN DER WIJCK onder het slaan van den stormmarsch en met een *hoerah!* op de benting aanrukken; de manschappen van *Radja AKIL* wedijverden met die van den Kapitein VAN DER WIJCK om de eersten te zijn; de Luitenant der pionniers DE FRUY, de Sergeant SCHUURMAN en de Flankeur DE JAGER, waren de eersten die eene der flanken beklommen, *Radja AKIL* drong nu ook met de zijnen naar binnen en de sloepen onderhielden een levendig vuur; de vijand zich van alle kanten besprongen ziende, verliet zijne batterijen, trachtte een oogenblik zich nog aan den rivierkant te herzamelen en stand te houden, maar werd ook hier spoedig door de moedige aanvallen onder Kapitein VAN DER WIJCK en *Radja AKIL* overhoop geworpen. In minder dan 10 minuten waren de onzen geheel meester van deze belangrijke en door 500 man verdedigde positie, en dit met eene magt, die niet meer dan de helft der vijandelijke bedroeg. In de benting en in en bij de rivier, vond men een groot getal dooden, waaronder herkend werden *Radeen KLING* zelf, *Radeen MACHMOED*, de vrouw, dochters en de schoonzoon van *Radeen ALI* en nog eenige personen van aanzien; men vond voorts 5 ijzeren kanons, 5 lillas, 2 zware donderbusen en meer andere wapens. Wij telden 5 dooden en 10 gewonden, onder welke laatsten de Kapitein VAN DER WIJCK en de Luitenant DE FRUY.

Na de genomene benting vernield en jagt gemaakt te hebben op eenige rooverspraauwen, kwam de Luitenant-Kolonel KEER den 15den October met de expeditie te *Toeboealie* aan, van waar de zeeroovers bereids door den Kapitein DU PERRON verdreven waren, die op last van den civielen en militairen kommandant, met eene kompagnie infanterie, eene kompagnie pionniers en eenige artilleristen, op de korvet *Zwaluw*, van *Muntok* gekomen was, om den post *Toeboealie* te bezetten.

Daarvan bezit genomen hebbende, liet de Overste aanstonds verkenningen naar den kant van *Niëri* doen, waardoor hij dan ook op den 25sten October te weten kwam, dat *Batin GANING*, het hoofd aldaar, op de mare van *Radeen KLINGS* wedervaren, door de meesten van zijnen aanhang verlaten en hij-zelf daardoor dermate ontmoedigd geworden was, dat hij al het geschut in het water had doen werpen en met het overschot zijner manschap, de bosschen in gevloeden was; de Palembangsehe en andere vreemdelingen, die in *Niëri* zich opgehouden hadden, waren door *Soengie-Balar* naar buiten gevaaren.

Den vijand in de bosschen en wildernissen na te jagen, achtte de Overste voor de troepen allerverderfelijkt (men her-

innere zich slechts wat de expeditie naar *Banka-Kotta*, onder den Kapitein LAEMLIN gekost heeft), en daar de weg van *Toeboealie* naar *Niëri* uiterst slecht en vermoeijend was en deze post, uit aanmerking van deszelfs ongezonde ligging en het buitendien reeds groot getal zieken, toch niet bezet konde blijven, zag hij er geen nut in, derwaarts eene expeditie te doen. Integendeel geloofde de Overste, dat het noodlottig uiteinde van *Radeen KLING* vele hoofden en minderen van de muitelingen wel tot inkeer zoude brengen en dat nu de tijd daar was, om de bevolking weder door bevredigende middelen met ons te verzoenen.

De bezetting van *Toeboealie* logeerde vooreerst in het nog overgeblevene staketsel van den ouden post, maar aan den Kapitein VAN DER WIJCK werd het ontwerp en de in gang stelling van den bouw van een geheel nieuw etablissement opgedragen; met last om de voltooiing over te laten aan den Luitenant der genie VAN WAAY, en voorts op zijne terugreis, voor zooveel noodig, alle onder hem, als eerstaanwezende ingenieur van *Banka*, behoorende posten te inspecteren, en daarna een ontwerp, vergezeld van de noodige plans en begrootingen in te dienen, nopens hetgeen zou moeten worden gedaan, om het verdedigingsstelsel van het eiland *Banka* tot een wel samenhangend geheel te brengen; tot welk einde hij uitgenoodigd werd de reis te doen in gezelschap van den Kapitein der artillerie THEUNISSEN (1), om in overeenstemming

(1) Hoezeer zulks buiten het bestek van dit verhaal valt, zullen zij, die dezen verdienstelijken officier gekend hebben, het gaarne vergeven dat hier eenige regels als eene hulde aan 'smans nagedachtenis worden ingeruimd. Hij was een man van een braaf, vast, werkzaam en innemend karakter; een man die zoowel in zijne bijzondere als openbare betrekkingen ieders achting en genegenheid verdiende, die met de edelste eegierigheid voor zijnen stand bezielde, met vlotte en doordringende geestvermogens begaafd, zich geheel toewijde aan 's lands dienst en in het bijzonder aan die van het wapen, waarbij hij met zooveel roem diende. Geene gelegenheid, geen oogenblik tijds liet hij onbenuttigd voorbijgaan. Geene inspanning werd door hem geschroomd om zijne eigene kundigheden te verrijken en die zijner ondergeschikten, zoowel officieren als minderen, op de doeltreffendste wijze aan te kweeken. Met onderscheiding heeft hij gediend in de onlusten op *Banka*, bij de *Palembangsche expeditie van 1821* en in den *Java-oorlog*, in welken laatsten hij in 1826 de troepen in de *Madion* en in 1827 de *artillerie te veld* kommandeerde, van welke hij de dienst en verhouding tot de mobile kolonnen op eenen geregelden voet bragt. De Luitenant-Generaal, Luitenant-Gouverneur van *Java*, DE KOCK, die in persoon het *leger te veld* aanvoerde, vereerde hem met een onbeperkt vertrouwen, en ongetwijfeld zoude hij, die alles in zich vereenigde wat strekken kan om langs den weg der eer tot hooge militaire en politieke waardigheden op te klimmen, den lande nog vele gewigtige diensten bewezen hebben, zoo slechts de krachten zijns ligchaams aan de sterkte en werkdadigheid van zijnen geest beantwoord hadden, dan dit was helaas! het geval niet: hij overleed te *Soerakarta*, in den veelbelovenden ouderdom van slechts 33 jaren, als Majoor, kommandant der artillerie te veld en ridder der M. W. O. 4de kl., kort na de volbrenging eener vermoeijende inspectie-reis over het tooneel van den oorlog, aan de gevolgen eener reeds jaren aan zijne gezondheid geknaagd hebbende leverziekte diep betreurd door zijne aanverwanten en wapenbroeders!

met dezen, het armement voor de verschillende posten te bepalen.

Deze beschikkingen gemaakt hebbende, vertrok de Luitenant-Kolonel, civiel en militair kommandant, op den 23sten October van de reede van *Toeboealie*; de dagen van den 28sten en 29sten kruiste hij tusschen de *Lepar-eilanden*, niets ontdekkende dan hier en daar in de verte eene aan zich-zelve overgelatene voortvlugtige rooversprauw; den 6den November bereikte hij *Pankal-pinang*, en daar de terugreis naar *Muntok* wegens tegenwind niet kunnende vervolgen, deed hij die verder over land; den 25sten November kwam hij ter hoofdplaats terug, na eene afwezigheid van omtrent drie maanden, en zonder op weg tusschen *Pankal-pinang* en *Muntok* iets vijandigs bespeurd te hebben, alhoewel hij zich slechts door een klein detachement had doen begeleiden.

Het sneuvelen van *Radeen KLING* te *Palembang* bekend geworden zijnde, verzocht zijn broeder, *Radeen BADAR*, van den Sultan de gunst hem te mogen opvolgen en wreken, zoo als hij dan ook in het laatst van November met vijf groote prauwen met volk naar *Banka* overkwam: hij vestigde zich te *Niëri*, waar hij aanstonds zijnen neef, *Radeen ALI*, het hoofd *Batin GANING* en andere voorname muitelingen tot zich riep, en met hunne hulp den ouden schuilhoek in staat van verdediging bragt. *Radeen ALI* had tijdens zijne vlugt van *Poeloe-Tingie*, eene prauw naar *Linga* en de naburige eilanden gezonden, om daar hulp en bijstand in te roepen, welke hem ook door de toezending van dertig prauwen, meestal van *Temian*, geboden werd; het grootste gedeelte van deze prauwen lag in de rivier bij *Niëri* en het overige in de rivier van *Banka-Kotta*.

Deze waren de tijdingen die den Luitenant-Kolonel KEER omstreeks den 20sten December te *Muntok* gewerden en hem deden inzien, dat de rust van het eiland *Banka* nog zoo nabij niet was als hij wel na de expeditie in de *Lepars* en de bezetting van *Toeboealie*, gemeend had te mogen gelooven. Bezorgd voor het lot van dezen post, waar het garnizoen nog in het oude staketsel logeerde en de reede door de aldaar gestationneerde twee vaartuigen, de schoener *Johanna* en de kanonneerboot n°. 1, onder voorwendsel van wind en hooge zee, strijdig met de gegevene orders, verlaten was, zond de Overste eene roeikanonneerboot, twee laadschouwen en acht prauwen van *Radja AKIL* derwaarts, welke evenwel te laat gekomen zouden zijn, zoo de bezetting in zich-zelve de kracht niet gevonden had om eene groote magt van zeeroovers af te slaan. In den vroegen morgen van den 24sten December, zag men van *Toeboealie* een groot getal prauwen de kust naderende, zich in tweeën splitsen: het kleinste gedeelte, sterk 9 prauwen, eene van welke de vlag van *Radeen ALI* voerde,

begon, onder den aanhef eener inlandsche muziek, den zuidkant van het etablissement met kanon te beschieten; reeds had het de klippen bij de verlatene strandwacht bereikt en waren eenige der opvarende bezig om met kleine prauwen naar strand te roeijen, toen de Luitenant DE VRIES uit 5 kanons van 8 @ een zoo welgerigt vuur op hen maakte, dat zij van de landing op dit punt afzagen en al de negen prauwen van *Radeen* ALI zich op eenen min gevaarlijken afstand terugtrokken: het andere gedeelte, 55 prauwen sterk, ontscheepte eene groote menigte volks bewesten *Toeboeatie*; een detachement van 50 man, onder den Kapitein CUVELIER afgezonden om zulks te beletten, zag zich genoodzaakt terug te trekken, en nu kwam ook rapport van den kommandant der wacht op den in aanbouw zijnde nieuwen post, dat zich op een gewerschot van den westhoek van dat werk eene menigte prauwen vertoonde, uit eenige van welke de bemanning reeds ontscheepte; op dit rapport detacheerde de Kapitein DU PERRON den Kapitein LESSANCE met 60 man naar het nieuwe fort, met last om dit belangrijke werk zoo mogelijk voor vernieling te bewaren, welke daar aangekomen zijnde, den Luitenant MEIJER met de helft der manschap naar de plaats zond waar de roovers landden: deze officier kweet zich, onder een aanvankelijk ligt geschut- en geweervuur, met zoo veel beleid en moed van de hem opgedragene taak, dat hij de reeds gelandde roovers, boschwaarts in op de vlugt joeg en de prauwen noodzaakte zich te verwijderen. Om 11 uur in den voormiddag was de geheele flotille van de zeeroovers in vollen aftogt, zoo het scheen koers stellende naar de *Lepar-eilanden*,

(Het vervolg hierna.)

I E T S

OVER

VERDEDIGINGS-AANGELEGENHEDEN, VOORNAMELIJK OOK DIE DER KUSTEN.

Onder de veelvuldige wezenlijke, weldadige verbeteringen, welke dezer dagen in het stuk van kleeding, organisatie en andere huishoudelijke onderwerpen bij het leger tot stand gekomen zijn, of nog staan uitgevoerd te worden, is het te wenschen, dat ook de aandacht op niet minder gewigtige materiële onderwerpen gevestigd worde en wel in het bijzonder ook op onze verdedigings-aangelegenheden, waartoe wij slechts willen herinneren aan de grondstellingen voor de wapening onzer vestingen, derzelve materiëel, een allengskens te verbeteren profiel en gemeenschap der werken; mitsgaders onze kustverdediging, welke laatste niet minder van belang schijnt, daar ruim de helft onzer grenzen door de zee wordt bespoeld.

Omtrent de kustverdediging hebben de Engelschen en Franschen in de laatste jaren daadwerkelijk veel verrigt en met de vordering der artillerie geëvenredigde beginselen, in bepaalde voorschriften kennelijk gemaakt. Het ontbreekt daartoe bij ons niet aan rijke stoffen en bronnen waarin veel goeds wordt toegewonken, en waarvan — naar gelang dezelve bij een nader gemeenschappelijk onderzoek, door de artillerie, genie en marine, bruikbaar en voor onze kusten voordeelig bevonden worden — bij eene dit onderwerp meer in deszelfs geheel omvattende instructie of reglementair opstel, een nuttig gebruik zoude kunnen worden gemaakt. Wij willen daartoe onder anderen, aan de navolgende werken herinneren:

1°) *Verh. over het gebruik der gloeiende kogels*, door den Kolonel U. HUGUENIN, 1819.

2°) *Proefnemingen gedaan door de Fransche marine omtrent de bombe-kanons*, uit het Fransch vertaald en geannoteerd 1826.

Nota.) Bij de laatstgenoemde proeven zoude men ook het proces-verhaal der in 1837 op het strand nabij *Schieveningen* genomen proeven kunnen raadplegen.

3°) PELAAR, *Proeve van eene handleiding tot de kennis der Zee-artillerie*.

4°) STIELTJES, *Handleiding tot de kennis der verschillende soorten van Batterijen*, 1831.

5°) De NEDERLANDSCHE MILITAIRE SPECTATOR, VII. D. N°. 2, 3, 4 en 5, of Bladz. 36—41, 45—55, 73—82 en 99—104.

6°) DOUGLAS, *Verhandeling over de Zee-artillerie*; naar de tweede uitgaaf uit het Engelsch vertaald en met aantekeningen verrijkt, door H. A. Gobius, 1839.

7°) *Proeve eener Verhandeling over de Kustverdediging*, door den Majoor J. M. ENGELBERTS, 1839.

Het beste en eenige zamenhangende stuk dat wij daarover bezitten. De voordeeligste constructie en bouwaard der batterijen zelve, zoude daarin, bij eene 2° uitgave, nog meer uiteengezet kunnen worden.

8°) *Algemeen Overzicht enz., over de bomvrije, defensiva kazematten*, door J. G. W. MERKES, 1839.

Zijnde het daarin behandelde onderwerp van minkostbare bomvrije gewelfde en van achteren *opene* batterijen, van weinig diepte met een naar voren hellend en aan de voorzijde bijgerond gewelf, bladz. 107-118, fig. 26, voor eenige kustbatterijen met voordeel aan te wenden, voornamelijk voor die batterijen welke min of meer een bepaald veld of zekere vaarwaters alleen moeten beschermen, terwijl bovendien niets belet om de kruinlijn, in plaats van regt, eene concave of convexe strekking te geven, naar gelang men de schootslijnen min of meer zamenloopend of verspreidend wensch; voor kustbatterijen dienen echter zoodanige batterijen ten minste uit drie geaccolleerde gewelven zamengesteld te zijn, waarvan het middelste als eene reserve-stelling, en dus van dezelfde ruimte, tot munitie-magazijn-tje kan dienen, waardoor de merlon of kast der voorliggende aarden borstweer niet als naar gewoonte verzwakt wordt (aangezien de assen-verwijdering der beide zijdelingsche stukken naar deze wijze op 10,50 à 11 ellen komt (1).)

(1) Daar wij meer en meer overtuigd worden, dat in een oordeelkundig gebruik van in dien geest uitgevoerde gewelfde batterijen, nog

Voegt men bij genoemde bronnen of overwegingswaardige punten, hetgeen de werken van *Montalembert*, *de Belair*, *Gassendi*, *Borkenstein*, *Charles Dupin*, en de laatst in Frankrijk verschenen Memoriën en verhandelingen over de kustverdediging bevatten, welke elk schrijver over de kustverdediging evenmin onbekend mogen zijn als die van den Baron *Tupinier*, *Zeni* en *Deshays*, wegens het naauwe verband der hedendaagsche verbeterde zee-taktiek en scheeps-artillerie met de kustverdediging, dan zal men gewis een nuttig, hoogst belangrijk werk kunnen daarstellen, waarmede bij ons eene nadeelige gaping zou aangevuld worden; doch een zoodanig hoogst gewichtig werk, zoude, om eene algemeene goedkeuring te verwerven en bruikbaar te zijn, zoowel wegens den veelomvattenden als veelaanrakenden omvang, door eene commissie van officieren uit elk der genoemde wapens, gemeenschappelijk bewerkt dienen te worden.

Eene algemeene opmerking aangaande verscheidene kustbatterijen, ingevolge elders algemeen erkende en gevolgde beginselen, is, dat vele dezer batterijen te weinig relief of een te zwak profiel hebben; moettende, om in de meeste omstandigheden, de voordeligste werking tegen de vijandelijke schepen te hebben en opdat deze batterijen tegen de rolsprongen van de kogels der schepen zouden beveiligd zijn, ten minste 13 ellen boven den waterspiegel verheven zijn.

Het is niet minder bekend, en meermalen als een door de ervaring bevestigd nadeel herinnerd, dat vele kustbatterijen, in hunnen vaak eenzelvigen toestand, geene eigene kracht genoeg bezitten, somtijds van achteren en zijdelings geheel open of te veel aan flank- en écharpeervuren blootgesteld zijn, en dus geene ge-

onlangs na het verschijnen van laatstgenoemd geschrift, te *Passau*, *Ingolstadt*, *Germersheim*, *Grenoble*, *Breda*, enz., verwezenlijkt of ontworpen) de zekerste middelen gelegen zijn om vele van onze kustbatterijen en vestingen, meest bepaalde toegangen of accessen hebbende, eene groote kracht en waarde bij te zetten, zoo willen wij hier gelijktijdig eenige der voornaamste afmetingen en inrigtingen dezer gewelfde batterijen herinneren: De inwendige breedte van ieder der 3 geaccolleerde geschutstellingen of overwelfde vakken, is van 4 ellen, de diepte van elk 5,20 el; de middelbare hoogte van den vloer onder het gewelf aan de achterzijde 2,80 el en aan de voorzijde 2,30 el, waardoor het gewelf eene val of plongée van 0,50 el, nagenoeg evenwijdig aan dat der aarden borstweër, bekomt; het gewelf steeds van 5 rollagen of 1,15 à 1,20 el dikte, aan de vóórzijde tegen het aangrijpen der vijandelijke plongerende schoten of ricochetterende projectiles, een bolronde gebogen vlak vormende; de culées zwaar 2 ellen en in elk derzelve eene nis van 0,30 diepte, 2,50 el lengte en 1 el hoogte voor berging van het laadgereedschap, enz.; de beide midden regtstanden 1,25 à 1,50 el dik, de gemeenschapsdeur in derzelve midden van ongeveer 1,50 el breedte en hoogte, welke laatste tweespondingen en twee dubbel openslaande deuren hebben; de schild- of borstmuur dik 1,25 à 1,50 el. Het schiet- of embrasurgat in dezen muur is van buiten hoog en breed 0,82 el, van binnen hoog en breed 0,62 el; de achterzijde der kazemat door dubbele zware openslaande deuren sluitbaar, en ook de binnenzijde van de embrasure met een zwaar luik of schuif voorzien; de aanrasering, het bijgeronde vóórvlak, de goten, mitsgaders de embrasure-vlakken met zwaar lood te bekleeden; de embrasurewangen, in de aarden 6 els dikke borstweër, eenvoudig met zoden of in tijd van oorlog met eene aardzakken-bekleeding te versterken; de borst- of voorzijde, zijnde het bijgeronde buitenste bovenvlak der gemetselde embrasures, met twee balken, elk van 0,30 el zwaarte, dwars daartegen, over de aarden embrasure gelegd, te dekken; eindelijk, de batterij met 0,90 el drooge walaarde of 0,70 el zand te bedekken, behoorlijk met plakzoden bekleed en alles met sterk hellende, afwaterende gebogen vlakken, tevens het afstooten der projectiles bevorderende, te voorzien.

noegzame dekking aan het geschut en de verdedigers verschaffen; daarenboven zelden eene zoodanige bekwame gemeenschap en geconcentreerde middelen bezitten, als noodig is om het meerendeel der geschutkrachten van de batterij snel naar één punt te rigten.

Het lijdt geen twijfel, en de ervaring kan zich daaromtrent op voorbeelden beroepen, dat eene doordachte keuze in den bouw en het emplacement van kustbatterijen, naar hedendaagsche beginselen, de aanvallen van elke zeemagt, hoe geducht ook, niet behoeft te vreezen, ja, dat een zestal wel aangebragte, goed gedekte zware vuurmonden, door infanterie en scherpschutters behoorlijk ondersteund en in goede gemeenschap met de positieverdediging staande, voor geen fregat, ja voor geen lincieschip behoeven onder te doen, en dit zij gezegd, niettegenstaande het laatstelijk plaats gehad hebbend snel bedwingen van *St. Jean d'Acre*, waar eigenlijk slechts schaduwbeelden van dergelijke batterijen bestonden, of eene zwakke verdediging plaats vond.

De wijze hoe thans vele vroeger onnaakbare gedeelten der kusten door stoomschepen snel kunnen worden bedreigd, vorderen noodzakelijke wijzigingen in de emplacementen, den vorm en de bewapening der batterijen, alsmede in de wijze hoe de kusten door observatie- en centrale stellingen te bewaken en te verdedigen zijn; waartoe het opmaken van beredeneerde armerings-staten even noodzakelijk is als het tijdig bepalen, op welke wijze onze landen zeemagt tot de eventuele verdediging van deze punten en der kusten in het algemeen moeten samenwerken.

Het meer algemeen invoeren van gewapende stoomvaartuigen is geheel ten voordeele eener kustverdediging met vele binnenwateren, terwijl de defensie onzer kusten zich daarenboven slechts hoofdzakelijk tot het wel bewaken van de monden der rivieren en havens bepaald. Willen wij dus de zekerheid van onze kusten vermeerderen, dan schijnt het raadzaam, meer gewapende stoombooten te bouwen, en ook, kon dit zijn, alle nog voor den handel of het transport gebouwd wordende stoombooten eene inrigting en sterkte te doen geven, dat dezelve met eenige snel te verwezenlijken toevoegingen of wijzigingen, des vereischt, gewapend konden worden; voor welke beschikbaarstelling en gebruikmaking ten behoeve van 's lands verdediging, welligt bij het verleenen van concessie, voordeelige bepalingen konden gemaakt worden. De alsdan behoorlijk gewapende stoombooten zijn zoovele wandelende of in alle rigtingen kruisende batterijen, welke zich in ongenaakbare en niet te vervolgen stellingen tegen de vijandelijke oorlogschepen kunnen posteren, deze door gevaarlijke reyers vuren teisteren, en zulks van plaatsen, waar men zich met de gewone kanonneerbooten niet verwijderen of met dezelve aldaar niet kan manoeuvreren; verder kunnen deze stoomvaartuigen tevens tot het overbrengen van troepen en krijgsmiddelen dienen, om onze eilanden, havens, sterkten, monden van rivieren en stroomen, snel te kunnen bijspringen.

De Fransche en Engelsche kusten zijn op de hoofdtoegangen, of meest kwetsbare punten, reeds meerendeels met het geduchte bombe-kanon bewapend, maar altijd vergezeld van verder dragende zware kanons, ten einde met deze gelijktijdig ver reikende armen, geduchte en welgerigte vuren te hebben (waartoe nog onlangs bij de Engelschen nieuwe zware kalibers zijn gegoten); niet minder is het van belang, kleine snel beweegbare vuurmonden voor eene meer benaderde verdediging, op voorname vaste punten, ter beschikking te hebben.

De kapitale kust-batterijen moeten met eene niet te beladden muurbekleding van 6 à 7 ellen boven den waterstand, rondom, voorzien zijn, en deze laatste door eene aarden wal of vóórwal tegen de vereenigde directe vuren der oorlogschepen gedekt en de ommuurde binnen- of kern-verdediging grootendeels onder gewelfde of geblindeerde geschutstellingen, tegen de plongerende schoten gedekt en zoodanig ingerigt zijn, dat men in één klein bestek de meestmogelijke geschutkrachten op een punt kan vereenigen; eindelijk moeten de vuurmonden op kustbatterijen, evenals op de schepen, met percussie-toestellen of sloten voorzien zijn, ten einde een snel welgerigt dadelijk schot tegen de zich bewegende vijandelijke schepen te erlangen. Deze en andere onderwerpen zijn niet nieuw, maar de herinnering daaraan schijnt noch overbodig, noch ontijdig. *Quis urget amor patriae.*

X.

EEN WOORD

OVER

STRATEGIE EN DAARMEDE IN VERBAND STAANDE AANGELEGENHEDEN.

Er is na de laatste groote oorlogen zeer veel over al de krijgsverrigtingen geschreven, althans rakende hetgeen den gang derzelve bepaalt en de daartoe te maken ontwerpen; doch onder die menigte geschriften, hoezeer van groote meesters in de krijgswetenschap, moet men nog vaak de geheel tegenstrijdige begrippen en verschillende gevoelens bejammeren; want, hoezeer anders de grondbeginselen eener nieuwe wetenschap eerst regt begrepen en gewaardeerd worden, wanneer aan de aanvankelijk daarover geschreven werken, oordeelkundige navorschingen en onderzoekingen tegengesteld worden, zoo ziet men toch hier, dat het uitdrukkelijk daarover en daartegen geschrevene, zich nog in vele zeer gewigtige punten niet tot één denkbeeld heeft kunnen vereenigen, en daardoor ook, dat die veelzijdige beschouwingen nog geenszins tot eenen bepaalden algemeenen leercursus of tot eene ware vruchtgevende kennis geleid hebben, en dat de taal der strategie nog in vele opzichten duister of onbepaald is.

Onzes inziens is er te veel geschreven, te veel afgebakend in een onderwerp waar het krijgskundige genie geene te strenge voorschriften erkent; men had zich, veeleer, tot hoogsteenvoudige leerstellingen of regelen moeten bepalen, en zich minder verdiepen in het volledig begrip der verbinding van die regels met de daaraan ondergeschikte gevallen, hetwelk de geheimen van het vernuft zelve en moeilijk te beschrijven zijn. Alle die strijd- en twijfelende wekkende schriften hebben belet in de wetenschap een vasten voet te krijgen, terwijl men nu, door korte algemeene leerstellingen met te veel beschouwingen te omkleeden, vaak een speelbal der verschillende gevoelens wordt, waardoor eene onzekerheid van beweren en ondernemen bestaat, welke belet om in dit gebied een standpunt te bereiken, van waar men de geheele zaak duidelijk overziet en het tafereel des oorlogs zich klaar aan ons vertoont.

Wel is waar wil de theorie des oorlogs gaarne door levendige voorbeelden opgehelderd worden; maar een vlug en schrander cor-

deel, dat met oplettendheid vergelijkt, zamenstelt en overziet, gepaard met eenen vasten wil en grooten ondernemingsgeest, achten wij nog van meer waarde; want vele ervaringen en geschiedenissen zijn vaak geheel onzekere rigtsnoeren bij ingewikkelde betrekkingen, aangezien het getal van bijzondere gevallen, die dikwerf ten onregte als voorbeeld in den oorlog worden aangehaald, omdat dezelve oneindig zijn; zelfs is het veelal bedriegelijk, om algemeene grondregels naar den beperkten maatstaf van enkele gevallen af te meten, en dienovereenkomstig derzelve waarde en bruikbaarheid te beoordeelen.

De beginselen en hoofdbestanddeelen der strategie hebben derhalve nog opheldering noodig om ze tot een eenvoudige en bruikbaar leerstelsel te brengen. Men bespeurt nog veel duisters en tegenstrijdigs in de denkbeelden van hen, die al of niet te regt als de ingewijden en meesters dezer nieuwe wetenschap beschouwd worden, terwijl zij bovendien gedrags- of uitvoeringsregelen hebben voorgedragen, waarvan zij de regtstreeksche toepassing noch zelve, noch door anderen hebben zien maken, en welligt is het alleen door eene nadere vergelijking en overweging van kritische geschriften en commentariën mogelijk, om de strategie eene verstaanbare, duidelijke, eenvoudige taal te geven, en in de verspreide voorschriften en uiteenloopende gezichtspunten der groote meesters, zooveel eenheid te brengen, dat er een elementair werk over kan opgesteld worden. Tot nog toe bezit de strategie, ten hoogste, een zestal gelukkig bepaalde woorden, en buiten deze is er nog een woordenboek voor deze nieuwe wetenschap te scheppen.

De Aartshertog *Karel* heeft in twee Hoofdstukken, niet vrij van eenige abstracte bespiegelingen, dezelve beginselen eener nieuwe wetenschap voorgedragen, welke de Generaal *Jomini* tien jaren vroeger in eenige bladzijden uit eene onderlinge vergelijking en overweging der krijgsverrigtingen van den zevenjarigen oorlog met die uit de laatste oorlogen der revolutie en des Keizerrijks, had gemeend te mogen opmaken, en het zijn voornamelijk beide laatstgenoemde mannen, wier navorschende geest eenige algemeen passende denkbeelden, en dus iets duurzaam of tot verder nadenken aanleiding gevende, over dit verheven gedeelte der krijgskunst hebben te boek gesteld, hoezeer dan ook nog bloedende aanmeningen welgerigten aanval, vooral tegen den laatste, die de krijgswetenschap met twee nieuwe takken, zijnde *une politique de la guerre* en *une politique militaire* heeft willen verrijken. Nogtans wees *Jomini* het eerst de zwakheid en het onvolkomene van eenige leerstellingen van *Bulow* aan, en de Aartshertog beproefde, niet zonder vrucht, het daarstellen van eenen vasten grond voor die theorie, welke ons de geschriften van *Valentini*, *Xylander*, *Decker*, *Clausewitz*, *Rocquancourt* en van vele anderen, onder allerlei vormen en wijzigingen, dan eens bewierookt, dan wederom geheel vergeten of verworpen, hebben wedergegeven en gecommantarieerd.

Ook vóór het verschijnen dezer geschriften, wisten reeds de denkende militairen, dat het lot der Staten even dikwerf door de combinatiën en ontwerpen, in de stilte der kabinetten dooracht en vastgesteld, beslist wordt, dan door bewegingen op het slagveld zelf uitgevoerd; almede wist de ervaren Veldheer, dat alle grenslijnen, door hunne bijzondere vorming en gesteldheid, niet overal dezelfde voordeelen voor den aanval en voor de verdediging aanbieden; dat elk leger op eene versterkte bazes, waarop de magazijnen gevestigd zijn, moet steunen; dat de gevaren eens

legers toenemen, in evenredigheid van deszelfs verwijdering van deze bazes; dat de terugtogten, eene enkele uitzondering daargelaten, ingevolge concentrische of te zamen komende rigtingen, moeten uitgevoerd worden, hetzij dan dat dezelve evenwijdig of loodregt met de bazes van de operatiën plaats hebben. — Dan, de wetenschap is hierin niet gelegen, maar wel in de duidelijke aanwijzing der aanéenschakeling van deze grondstellingen des oorlogs, hare aanwending, de wijze hoe zij, ten minste in eenige voorname gevallen, zijn toe te passen, en dit vindt men nergens in de geschriften dezer krijgskundigen.

Er zijn er geen drie, onder meer dan twintig hedendaagsche schrijvers over de *Krijgswetenschap*, welke van het vrij gelijkwaardige woord *Strategie*, hetwelk wij Nederlanders vroeger eenvoudig met *Veldheerkunde* bestempelden, eene heldere bepaling geven. Daar de Strategie niet alleen in de geographische en topographische kennis van Landen en Staten bestaat, maar ook, voornamelijk, om van pas op een meestbeslissend of meestbedreigd punt de vereischte massa troepen en geschutkrachten te brengen, ten einde den vijand met voordeel slag te leveren of deszelfs oogmerken voor te komen en te verijdelen, zoo zoude men de Strategie misschien duidelijker kunnen bepalen, met te zeggen, dat zij bestaat, in de *bijzondere kennis, welke het hoofd des Legers van het tooneel des oorlogs moet bezitten, opdat hij op den meest gepastten oogenblik zijne krachten naar het meest beslissende punt kan brengen.*

De *Taktiek* is, even als de Strategie, een gewichtig hoofddeel van de Krijgskunst; zij heeft, even als deze, hare grondstellingen, hare regelen en theorie. In dit opzigt is zij eene wetenschap; maar in de toepassing is zij eene kunst. De wetenschap nu, wordt in het kabinet of op het exercitie-veld onderwezen; de eigenlijke kunst leert men er niet. Een voornaam schrijver zegt daarom ook, dat het met de Strategie en met de Taktiek, als met de Schilderkunst gelegen is: iemand die de evenredigheden van den vorm en der samenstelling des menschelijken ligchaams beoefend heeft, alsmede de verbinding en werking der kleuren, zal wel een helder begrip der schilderkunst hebben, maar daarom zal hij het penseel nog niet weten te behandelen. Om eenen veldslag te winnen, wordt, even als tot het maken van een schilderij, dus nog iets anders dan de theorie en de wetenschap gevorderd, welke elk gezond en geregeld verstand door de studie kan verkrijgen; maar daartoe behoort nog het genie, dat eene natuurgave is. Daarom zijn er zoo vele lieden, die tamelijk wel over schilder- en oorlogskunst redeneren, terwijl men zeldzamer groote schilders en bekwame legerhoofden aantreft. — Keeren wij tot ons onderwerp terug:

De Aartshertog heeft drie soorten van *strategische punten* onderscheiden: die welke geschikt zijn om tot bazes voor het offensieve te dienen en als de sleutels van het land, bij eenen defensieven oorlog, kunnen beschouwd worden; de zoogenaamde objectieve punten, waarvan men zich het bezit tracht te verzekeren; eindelijk, de tusschenpunten, dewelke meer beperkte eigenschappen tusschen de beide eerste moeten bezitten.

Uit deze klassificatie zoude volgen, dat de strategische punten van den eersten rang, altijd op de eerste lijn of op de frontieren gelegen zijn; en die van den tweeden rang in de derde lijn; iets wat veelal verre van de wezenlijkheid verwijderd is.

Ook heeft deze hoofd-indeeling dezer dagen gegronde tegenwer-

pingen gevonden en het schijnt verkieslijker, dat men ook aan de klassificatie zelve meer bepaaldelijk de waarde der verschillende strategische punten kan onderkennen, ten einde niet in strijd te zijn met de algemeen aangenomene indeeling, welke de militaire Ingenieur aan de sterke plaatsen gegeven heeft; namelijk dat al de sterke plaatsen van het vaste land die op den knoop of den zamenloop van meer dan zes land- en waterwegen gelegen zijn, daarenboven alle noodige etablissementen voor een leger in derzelve omvang bezittende, en dus ook dikwerf groote maritieme plaatsen, tot de eerste klasse van strategische punten behooren; tot de tweede klasse van strategische punten te brengen de sterke plaatsen, die op de vereeniging van vier tot zes wegen gelegen zijn, de scheepvaart of eene voorname watergemeenschap beheerschen en tevens voor stapelplaats kunnen dienen; eindelijk, tot de derde klasse van strategische punten, zoodanige sterke plaatsen, die den over- of doortogt eener rivier of defilé beschermen en de vertakking van drie wegen dekken.

Tot nog toe heeft men de *strategische lijn* bepaald als voor alle wapens bruikbaar te moeten zijn; maar zij is in vele gevallen ook voldoende, wanneer zij het overtrekken en den toever van die wapens en voorwerpen toelaat, welke tot den uitvoer der ontworpen operatie noodig zijn. Bij het offensieve moet men zich liefst tot de bestgebaande lijnen bepalen; maar bij eenen terugtogt kan of moet men zich veelal met tusschen-wegen vergenoegen.

De indeeling door *Jomini* aan de *operatie-lijnen* gegeven, is mede een onderwerp van gegronde tegenbedenkingen geworden. Er zijn eigenlijk slechts twee soorten van operatie-lijnen: de hoofd-operatie-lijnen, dewelke regtstreeks of zijdelings het beoogde strategische punt doen bereiken of dekken, en de secondaire operatie-lijnen, welke laatste meerendeels, zoo bij het offensieve als defensieve, kunnen vermeden worden. Wanneer eene sterke plaats of stelling de eerste beheerscht, dan gebiedt de voorzigtigheid zich daarvan meester te maken, alvorens verder door te dringen; doch deze hinderpalen kan men op de tweede soort van operatie-lijnen veelal voorbijgaan.

De *klassificatie van operatie-lijnen* in enkele, dubbele, concentrische, excentrische, enz., heeft slechts tot verwarde en ingewikkelde leerstellingen in de krijgswetenschap geleid. Inderdaad duizelt het verstand in den doolhof van technische onderbenamingen, b. v. operatie-lijnen, *gesplitst in lignes territoriales ou de manoeuvres*, kunnende ook zijn *simples, doubles, triples et multiples; intérieurs of extérieurs; concentriques of excentriques; directions des manoeuvres offensives, tantôt des lignes de retraite; Italie zelve eene linie*, enz.

De eigenschappen welke de *bases van operatiën* moet bezitten, zijn reeds door *Bulow* en meest allen die hem opgevolgd hebben op goede beginselen verklaard. Derzelve deugd hangt nogtans zeer veel zoo van de eigene als betrekkelijke sterkte der stelling en van de uitgestrektheid af; de keuze eener bazes van operatiën is ook daardoor, niet aan bepaalde en onveranderlijke regelen te onderwerpen.

Over de voordeeligste configuratie der frontieren, ik bedoel de bevestiging der Staten overéenkomsig de strategische voorschriften, heeft de Oostenrijksche Majoor *von Hauser*, in 1817, zeer gewaardeerde en heldere denkbeelden ontvouwd. De uitspringende gedeelten, welke eene grenslijn vormt, verschaffen dan alleen

wezenlijke voordeelen, wanneer dezelve *sterk gekenmerkt* zijn en er tevens een of meer groote wegen doorgaan, leidende naar eene voorname stad of belangrijke vastigheid in den aangrenzenden Staat. Zelfs zijn deze voordeelen niet altijd zonder bezwaren, wanneer de gemeenschap door den vijand of de bevolking kan gestoord worden.

De beste *defensieve stellingen* heeft men achter zoodanige stroommen, welke eene nagenoeg loodrechte strekking met de terugtogtslijnen vormen, of achter bergketenen met weinig debouchés.

De *flank-stellingen* langs rivieren, welker loop eene nagenoeg loodrechte strekking met de operatie-lijn vormt, vereischen veel omzigtigheid en voorzorg, wijl de lijn des terugtogts op het verlengde van zoodanige legerstelling valt, en eene rivier in den rug van het leger daarstelt hetwelk, dáár geplaatst, den slag moet aannemen. Anders is het met de observatie-stellingen gelegen, waarvan het front eene grootere uitbreiding gedooft, zoodra dezelve door eenen aanzienlijken stroom beschermd zijn.

De *sterke plaatsen* moeten in hunne capaciteit geëvenredigd zijn aan de rol welke zij behooren te vervullen, en de magazijnen moeten op strategische welbevestigde punten aangelegd worden; kan men daarbij de operatie-lijn van de, menigwerf belemmerende, bewegingen des gedurigen aanvoers van allerlei benodigdheden ontlasten, door, tot dien aanvoer zijwegen of zoogenaamde approvisionnementlijnen te verschaffen, dan zullen die magazijnen of voorraadplaatsen des te voordeeliger gelegen zijn, zooals dit bij verscheidene Nederlandsche vestingen het geval is, waar dikwerf wegen, kanalen en bevaarbare wateren de strekking der operatie-lijn volgen.

Eene sterke plaats van middelmatige capaciteit, alleen ten doel hebbende een defilé of voornamen overgang te verdedigen schijnt daartoe boven eene kleine sterkte met een geretrancheerd kamp verkieslijk. De type- of schets-ontwerpen van *Cormontaigne*, *Bousmard* en *Rogniat*, ter bevestiging der frontieren voorgedragen, zijn zonder groote wijzigingen en eene algeheele overeenstemming met de plaatselijke aangelegenheden, niet in toepassing te brengen, als nog meerendeels aan eene te strenge stelselmatigheid onderworpen. Hoezeer dezelve bij voorkeur op de verpligte of meest voordeelige operatie-lijnen van het defensieve leger moeten liggen, zoo staat het bevestigen van punten ook voornamelijk in verband met de toenemende bevolking en derzelver groote verzamelpplaatsen van industrie en handel; kunnende de daar openliggende groote etablissementen en bronnen van volks-welvaart van zoo groot belang zijn, dat het vasthouden derzelve, ook onafhankelijk van de geographische ligging, als van zelve onvermijdelijk wordt.

Een klein getal welgeplaatste sterke plaatsen, van aan haar doel geëvenredigde capaciteit, is gewis verre te verkiezen boven die menigte zonder orde noch verband verspreide geheel excentrische vestingen, die slechts tot magtversnippering leiden; en, ofschoon het voor sommige groote Staten, thans schier onoverkomelijke bezwaren zoude inhebben, om hunne hedendaagsche voor stoute invasiën geheel openliggende groote of hoofdsteden te bevestigen, is het toch door de laatste oorlogen een strategische stelregel geworden, dat zoowel de krachtigste of meest-behoudende verdediging als de grootste offensieve bewegingen, uit het centrum of hart der Staten zelve moeten uitgaan of daarop bij voor- en tegenspoed, steun vinden; terwijl men in zeer ex-

centrische kringen zijne voornaamste kracht zoekende, of alles willende omvatten en bewaren, eigenlijk niets bewaart en overal even zwak is, zooals zulks in de laatste eeuw gebleken is.

Eene natie welke, in benarde tijdsgewrichten, hare hoofdstad, namelijk de kapitale etablissementen van handel en nijverheid, mitsgaders de stapel- of wapenplaatsen, kan behouden, is niet verloren; en, wat het behoud van *Amsterdam* — om een voorbeeld aan te halen — alsdan voor ons volksbestaan in de weegschaal legde, is te overbekend, dan dat wij daartoe aan jaren, als die van 1672, toen die stad reeds versterkt en gewapend was, zouden behoeven te herinneren. Zoo redde ook het bevestigde *Wenen*, in 1683, het Keizerrijk en Europa; het versterkte *Genua* vernielde en versmolt in 1747 het geheele Oostenrijksche leger; daarentegen bragten de in luthoven herschappen wallen van *Turin*, *Napoleon*, volgens zijn eigen getuigenis, tot in het hart van *Italië*; en wat doen de Franschen op dezen oogenblik met *Parijs*, het moge dan tot een in- of uitwendig doel — misschien tot beiden — dienen? doch waar is, in het kort, de Natie welke hedendaags hare hoofdstad niet versterkt heeft of dezelve niet verdedigbaar wenscht te kunnen maken?

Toen *Napoleon* in 1810 zijnen ontzaglijken blik op onze hoofdstad wierp, overtuigde deze groote veldheer zich, op de plaats, dat het geene grootspraak ware geweest, toen men gezegd had: «dat Hij «hare wallen niet zoude hebben kunnen bereiken, indien men «van de ten dienste staande verdedigingswerken en middelen van «inundatie had willen gebruik maken;» en, had men, in andere tijdstippen, slechts gewild, dan zou het vroegere Fransche stelsel van oorlogvoeren, met geldligtingen en snelle invasiën, gewis grooten tegenstand gevonden, zoo niet geheel verijdeld zijn geworden!

Teregt wordt dan ook, door wijlen Z. E. den Luitenant-Generaal *Kraijenhoff*, in zijne *Bijdragen tot de Vaderlandsche Geschiedenis*, bladz. 473, gezegd: «dat de Nederlandsche natie een palladium, «een waar kapitol in de stad van *Amsterdam* en hare liniën «bezit, geschikt om, ten allen dage (want, zegt hij, de situatie «daarvan mag aan geene veranderingen, die anders dan ten voor- «deele der verdediging strekken, onderworpen zijn) de vrijheid «en onafhankelijkheid van den Staat, op den duur te handhaven, «en hetwelk den vijand van allen aanslag op de hoofdstad zal «kunnen terughouden.»

Wij moeten steeds het oog op de groote lessen der ervaring slaan, en daarbij indachtig zijn aan de gevaren, waaraan ons Land, menigwerf, door een verwaarloosd bestuur harer verdedigingswerken en landmagt, kort na den vrede van *Utrecht* (1713) als ook in 1747, 1794, 1799, en zelfs in latere tijdperken, blootstond.

Eenige schrijvers hebben, in navolging van *Rogniat*, de *offensieve oorlog*, nog wederom in *invasie* en in *stelselmatigen aanval* verdeeld. Nogtans is er slechts eene wijze van oorlogen bij het offensieve, en deze is steeds planmatig, wanneer zij slechts goed bestierd wordt. Geene zoogenaamde *invasie* kan hedendaags zonder voorloopig welberaamde plannen uitgevoerd worden. Zij vordert, even als alle andere tragere of oude manieren van oorlogvoeren, eene voorloopige doordachte keuze van operatie-lijnen, eene geregelde leger-indeeling, met aanwijzing van den werkkring voor ieder korps, aanduiding der te maskeren of in te sluiten vastigheden, de centrale punten tot het leveren eens veldslags, enz., hetwelk evenveel wijze maatregelen en beschikkingen vordert als eene trage stelselmatige wijze van oorlogen.

Meer juistheid bestaat er in de splitsing van de *defensieve oorlog* in *active*, of werkzame, en *passive* of lijdelijke verdediging. De eerste is te velde door alle ondervindingrijke bekwame krijgslieden den voorrang toegekend, zelfs dan nog wanneer bij de laatste den tijd, de middelen en de uitgebreidheid berekend zijn. In eene vesting, wordt de zaak van eenen anderen aard, want niemand zal derzelve nut betwijfelen, wanneer de verdediger, uit alle omgevende stellingen of buitenwerken verdreven, nog eenen hoofdwal kan verdedigen, waarvan de kracht en het behoud, aan voorloopige berekeningen met opzigt tot tijd, middelen en capaciteit is onderworpen geweest. In het voorbijgaan, willen wij hier nog de opmerking bijvoegen, dat daartoe de hoofdwal van elke vesting, althans op de vermoedelijke fronten van aanval, steeds eene zoo groote *eigene* bescherming en kracht moet bezitten (door middel van een ruim en onuitdoofbaar flankement, hecht profiel, dekking van geschut, gemakkelijke snelle gemeenschap, grootst mogelijke concentratie van geschutkrachten tegen elk sterk bedreigd punt, enz.), dat de eigenlijke verdediging van zoodanige sterke plaats eerst na het verlies of uitdoven der vuren van alle buiten- en voorwerken aanvangt, zonder hetwelk aan eene vesting, als voornaam strategisch punt, geen sterkbehoudende, maar slechts eene passagère kracht en min belangrijke waarde kan toegekend worden.

Opzigtelijk de *versterkte kampen*, heeft men zich, vaak in de laatste oorlogen, aan een misbruik blootgesteld, door dezelve daar te stellen op niet volstrekt aan den vijand benoedigde of twijfelachtige operatie-lijnen; hunne verkeerde toepassing is eveneens in het oog gesprongen, wanneer dezelve aan vestingen geleund werden, uit welke laatste men deze kampen niet konde beschermen; moettende de vesting, waarop zij leunen, derzelve groot reduit vormen, waaruit men eene zekere, gemakkelijke en ruime gemeenschap met het kamp heeft, en overigens het geretrancheerde kamp van zoodanigen vorm en uitgestrektheid zijn, dat ook bij eene verovering van hetzelfde, de vesting of het groot reduit er niet door verloren, ja zelfs het bedwingen van dit laatste er niet door bespoedigd kan worden.

X.

GEMENGDE BERIGTEN.

Ter herinnering aan eene voor 100 jaren plaats gehad hebbende verovering eener vesting (?) en na dien tijd aan Pruisen gebleven, heeft de tegenwoordige kommandant der bedoelde vesting het goed gevonden, om het vereenigde korps officieren der bezetting, een, uit de voorhanden archieven door een ingenieur-officier bearbeid, relaas dezer gebeurtenis voor te dragen.

De Hooge Regering heeft met welgevallen deze poging gezien, om gewigtige gebeurtenissen en roemrijke daden bij de troepen, van tijd tot tijd, door eene feestelijke voordragt ter vereerende gedachtenis in herinnering te brengen.

Ook wij hebben rijke stof van dergelijke reminnentien, en gelukkig de natie die daarbij gelijktijdig kan aantoonen, dat

men het voetspoor onzer voorgangers in edele groote daden en beschaving niet alleen opvolgt, maar hen daarop zelfs vooruitgaat en nog dagelijks tracht te overtreffen, hetgeen meer beteekent, dan gedurig blootelings op den roem onzer voorouders te blijven bogen.

In de maand Augustus des voorleden jaars, zijn in de nabijheid van Weenen, op de heide, waar gewoonlijk de artillerie-manoeuvres plaats hebben, proeven met gedekte geschutstellingen, in tegenwoordigheid van den Aartshertog *Lodewyk*, generaal artillerie-directeur, genomen, welke proeven goede uitkomsten hebben opgeleverd. De hier plaats gehad hebbende proeve is echter slechts in het klein voor twee geaccolleerde geschutstellingen, genomen; zullende dezelve in dit vóórjaar op eene grootere schaal herhaald worden. De bedekking of blindaadje bestond uit balken van bijzondere afmetingen, met rijshout en grond bedekt. De bommen, hoezeer zonder springlading, drongen door de aard- en rijshbedekking heen, maar hebben aan de balken geene schade toegebracht. Alhoewel deze proeven op eene kleine schaal hebben plaats gehad, zouden de daaraan besteedde kosten echter meer dan 1000 guldens hebben bedragen.

Het verdient opmerking, dat deze proeven schier gelijktijdig hebben plaats gehad, met die bij ons, in het voorgaande jaar, op de vlakte van Waalsdorp, nabij 's Hage, zijn genomen, hetwelk te meer bevestigt, hoezeer het onderwerp nog der aandacht en navorsching waardig schijnt geoordeeld te worden, en dat men in het algemeen betere resultaten voor de toekomst wenschte erlangen, dan die welke in de laatste belegeringen bij gewone oude constructiën zijn waargenomen.

Volgens een berigt uit Brussel van den 15den September des voorleden jaars, zou de Keizer van Rusland voor zijne garde, bij den geweermaker *Matherbe* te Luik, eene bestelling van 15000 getrokken karabijnen met percussie-slotten, elk voor den prijs van 40 gulden, en dus te zamen voor 600,000 guldens, hebben laten doen. Nog zegt men daarbij, dat dit vuurwapen 1000 passen draagt; wordende voor zeer naauwkeurige schotten, op ligte gaffels of stutten, die men na het schot, boven den patroontasch steekt, gerigt. Eene in de kolf aangebragte verborgen lade, bevat de kogeltrekker, een ruimnaald, enz. Volgens zeggen, zoude er tot nog toe in dit soort geen volmaakter vuurwapen bestaan.

BIJLAGE VII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 10de DEEL, N°. 7.

(Maand Januarij, 1842.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 8ste reg. inf., tot kap.: de kap. op non-act. K. A. Rombout, vroeger behoord hebbende tot het alg. depôt der landm. n°. 55. Bij de vereenigde mil. geneesk. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie, tot offic^r. van gez. van de 5de kl.: de offic. van gez. van de 5de kl. P. van der Arend van Roon, van het garn. te Amersfoort, en de gewezen tijd. offic. van gez. van de 5de kl. J. K. van Haastert. Bij het garn. te Amersfoort, tot offic. van gez. der 5de kl.: de bez. kweek. van de 1ste kl. G. F. Charlier, van het Groot Rijks hosp. te Utrecht. Bij het garn. te 's Gravenhage, tot apoth. van de 5de kl.: de heer J. van Rija van Alkemade. Bij het Groot Rijks hosp. te Utrecht, tot apoth. van de 5de kl.: de heer P. A. de Rochefort. Tot magazijnm. der art. van de 1ste kl. te Bergen-op-Zoom: de kap. 's Graeuwen, van het 2de reg. art. Bij het 4de reg. inf., tot 1ste luit.: de 1ste luit. op non-act. A. Glimmerveen. Bij de Mil. Akademie te Breda, tot 1ste luit.: de 1ste luit.-adj. F. C. W. Moorrees, van het 1ste reg. art., zijnde hem tevens een eervol ontslag uit de betr. ven adj. bij gemeld reg. verleend. Bij het 1ste reg. art., tot adj.: de 2de luit. G. T. E. M. Abel, van het reg. Bij de Militaire Administratie in Oost-Indie, tot adspirant-intendant: de heer H. Vogel. Bij de Militaire Akademie te Breda, de rang van hoogleeraar in de wis- en natuurkunde bij gemelde Akademie: aan den heer W. Wenckebach, lector in de natuurkunde bij gemelde Akademie. Tot adm. van het garn.-hosp. te Maastricht: de kap. op non-act. J. W. A. Theunissen.

Verplaatsingen.

Bij het 5de reg. art.: de 2de luit. L. Zeegers Veeckens,

J. H. Lux, W. F. G. L. Boellaard en L. F. N. Dröher, allet van het 1ste reg. art. Bij het reg. jag.: de kap. R. B. W. van den Wall, van het 4de reg. inf., C. H. Happé, van het 6de reg. inf., L. J. Ledel, van het 8ste reg. inf. Bij het 1ste reg. art.: de 2de luit. D. F. E. van Riemsdijk, van het 5de reg. art. Bij een der kompagnien veld-art. van het 2de reg. art.: de 1ste luit. J. C. Launspach, van een der kompagnien vest.-art. van gen. reg.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den 1sten luit. der inf. J. H. Meijer, tijdelijk het non-act.-tractement genietende; den 2den luit. E. J. L. van Reede van Oudtshoorn, van het 2de reg. art.; den kap. van Hylckema, van het reg. jag.

Eervol ontslagen.

De apoth. van de 5de kl. G. C. de Groot, van het garn. te 's Gravenhage. De 2de luit. C. T. W. Eymael, van het 7de reg. inf. De 2de luit.-ing. H. de Bruyn, van het korps ing., min. en sapp., tijdelijk in Oost-Indie dienende. De offic. van gez. der 2de kl. P. J. van Thienen, van het garn. te Breda. Den 1ste luit. H. L. Zehender Traus, van het 5de reg. art.

Gepensioneerd.

De kol. de Ceva, adj. van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, onder toekenning aan denzelfde van den rang van gen.-maj. De kap. R. A. Wijnen, van het 2de reg. inf. De kap. E. van Kesteren, van het 5de reg. inf. De ritm. van de Wall, van het 4de reg. ligte drag., zijnde aan hem toegekend de rang van majoor.

Overleden.

De kap. J. H. F. Brucher, magazijnmeester der 1ste kl. te Bergen-op-Zoom.

DERDE VERVOLG

OP DE

NAAMLIJST DER GEABONNEERDEN

OP HET TIJDSCHRIFT

De Militaire Spectator.

NIEUWE INTEEKENAARS.

Westenberg, (H. J. W.) 2° luitenant, 1° regiment artillerie.
Entrup, (W. U. F.) 2° luitenant, 3° regiment artillerie.
Bibliotheek van HH. Officieren van het 2° regiment lansiers,
te Maastricht.
Heemskerk, (E. G. L. W. van) kapitein, regiments-adjutant
bij het Luxemburgsche contingent.
Leeuwen, (C. J. van) Boekhandelaar te Woerden, voor A. W.
P. Weitzel, 2° luitenant, 10° regiment infanterie.
Kock, (H. F.) kapitein-adjutant van Z. D. H. den Hertog
van Saxe-Weimar.
Steiger, (C. T. E. von) kolonel, plaatselijke kommandant op
den Helder.
Mac-Leod, (N.) 1° luitenant, 5° regiment infanterie.
Bibliotheek van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en
Wetenschappen in Noord-Brabant.
Ontijd J., Medicinæ Doctor, te 's Hage.

INTEEKENAARS VAN WELKE DE NAMEN ZIJN INGEKOMEN.

Slee, (Van der) Boekhandelaar te Zwolle, voor: Van Loon,
1° luitenant-adjutant, reserve-bat. 7° regiment infanterie.

Postkantoor te Nijmegen, voor: Y. C. W. von Dassel, ka-
pitein, 3° regiment artillerie, en
De Societeit: DE HARMONIE, te Nijmegen.
Kante, (A. H.) Boekhandelaar te 's Bosch, voor: J. W. A.
Ort, 2° luitenant, 7° regiment infanterie.
Schonekat, Boekhandelaar te Amsterdam, voor: Baron Sir-
tema van Grovestins, adjudant der Koninklijke paleizen.

BIJ VERGISSING STAAT:

Doorman, (P.) kapitein, 2° regiment artillerie; *moet zijn*:
Doorman, (J.) kapitein, 3° regiment artillerie.

BEDANKT.

Mounier, Predikant bij de Waalsche gemeente te Rotterdam.